

Kerncijfers 2003

Jaaroverzicht discriminatieklachten bij antidiscriminatiebureaus en meldpunten

Katholieke Universiteit Nijmegen

Kerncijfers 2003. Jaaroverzicht discriminatieklachten bij antidiscriminatiebureaus en meldpunten.

Tekst: Marcel Coenders (KUN), Lucia Lindner (LVADB), Jessica Silversmith (LVADB), Jeroen Visser (LBR).

Uitgave: Landelijke Vereniging van Anti Discriminatie Bureaus en Meldpunten (LVADB), Amsterdam, juli 2004.

Kerncijfers 2003 is totstandgekomen onder verantwoordelijkheid van de Landelijke Vereniging van Anti Discriminatie Bureaus en Meldpunten (LVADB), in samenwerking met de Katholieke Universiteit Nijmegen (KUN) en het Landelijk Bureau ter bestrijding van Rassendiscriminatie (LBR).

Voor bestellingen en informatie:

Landelijke Vereniging van Anti Discriminatie Bureaus en Meldpunten (LVADB)

Postbus 15514

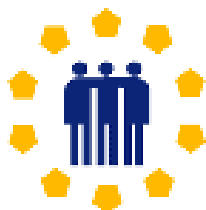
1001 NA Amsterdam

tel. 06-10519175

fax 020-620 14 01

info@lvdadb.nl

www.lvadb.nl

Katholieke Universiteit Nijmegen

Inhoud

1	Inleiding	p. 1
2	Geregistreerde discriminatieklachten in 2003	p. 3
3	Veranderingen in discriminatieklachten	p. 5
4	Discriminatiegronden	p. 9
5	Aard van de discriminatieklachten	p. 17
6	Maatschappelijke terreinen	p. 19
7	Afkomst	p. 31
8	Conclusies	p. 37

Bijlagen

I	De Landelijke Vereniging van Anti Discriminatie Bureaus en Meldpunten	p. 41
II	Taakomschrijving Anti Discriminatie Bureaus en Meldpunten	p. 42
III	Adressen Anti Discriminatie Bureaus en Meldpunten	p. 44

1 Inleiding

De Nederlandse antidiscriminatiebureaus en meldpunten (ADB's) registreren de klachten en meldingen van discriminatie die bij hen worden ingediend. De bureaus zijn veelal lokaal of regionaal georganiseerd en doen lokaal of regionaal verslag van hun werkzaamheden en bevindingen. De Landelijke Vereniging van Anti Discriminatie Bureaus en Meldpunten (LVADB) verzamelt jaarlijks de gegevens over discriminatieklachten die door de bureaus en meldpunten in een gezamenlijk registratieprogramma worden vastgelegd. In de publicatie *Kerncijfers 2003* geeft de LVADB een overzicht en interpretatie van de in Nederland in 2003 ingediende meldingen en klachten over discriminatie.

Registratie

Effectieve bestrijding van discriminatie vereist een goede registratie en verwerking van gegevens.¹ Om hieraan bij te dragen registreren de ADB's klachten en meldingen in een voor de lokale en landelijke registratie ontwikkeld databaseprogramma en zijn er afspraken gemaakt over het hanteren van definities, begrippen en classificaties in het registratiesysteem.

De organisatiegraad van de lokale en regionale antidiscriminatie-organisaties in Nederland kent echter in kwantitatief en kwalitatief opzicht een aantal beperkingen. Daardoor kan de ontwikkelde registratiesystematiek niet optimaal benut worden. Kwantitatief is problematisch dat niet in alle gemeenten en regio's antidiscriminatiebureaus en meldpunten zijn gevestigd. Jaarlijks komen en gaan er bovendien bureaus en meldpunten in Nederland. Op het moment van verschijnen van *Kerncijfers 2003* zijn er 34 antidiscriminatiebureaus in Nederland. Van de 34 bureaus hebben er 30 hun jaarcijfers voor dit rapport aangeleverd.²

Kwalitatief gezien bestaan er grote verschillen tussen de bureaus. Er zijn bureaus in Nederland met een staf van meer dan vijf personen die gedurende langere tijd aan de organisatie verbonden zijn. Bij kleinere bureaus gaat het echter vaak om slechts een of twee mensen, is er een groter verloop en is een aantal werkzaamheden afhankelijk van de inzet van vrijwilligers. Dit heeft invloed op de plaatselijke bekendheid van de mogelijkheid om klachten bij bureaus te melden, maar ook op de kwaliteit van de registratie.³

Om bovengenoemde beperkingen verder het hoofd te bieden startte de LVADB in juni 2004 de campagne 0900-Bel Gelijk (0900-235 43 54), om het melden van klachten over discriminatie in geheel Nederland mogelijk te maken.

Klachten en meldingen

Bij antidiscriminatiebureaus kunnen mensen terecht met klachten over ondervonden discriminatie en kunnen zij vormen van waargenomen discriminatie melden. In de praktijk zijn er veel meer mensen die zich met een klacht tot een antidiscriminatiebureau richten dan met een melding van waargenomen discriminatie. De klachten en meldingen worden op

¹ Antidiscriminatiebureaus en meldpunten zijn in Nederland niet de enige organisaties die discriminatieklachten registreren en daarover rapporteren. Het Landelijk Expertise Centrum Discriminatie (LECD) rapporteert over de klachten die door het Openbaar Ministerie (OM) worden afgedaan en de Commissie Gelijke Behandeling (CGB) publiceert jaarlijks over de verzoeken om een oordeel die de commissie krijgt voorgelegd. Daarnaast worden klachten over discriminatie ook geregistreerd door de politie en door vertrouwenspersonen en klachtencommissies die er in veel sectoren, organisaties en bedrijven zijn, zoals bijvoorbeeld in het onderwijs. Deze gegevens zijn over het algemeen niet of slechts beperkt toegankelijk.

² Van de bureaus in Assen, Groningen, Hogeveen en Meppel zijn geen gegevens beschikbaar. De bureaus in Assen, Groningen en Meppel ontbraken ook in alle voorgaande *Kerncijfers* rapportages. Hogeveen was alleen in de rapportage *Kerncijfers 2002* opgenomen waarbij er in 2002 een tweetal klachten in Hogeveen geregistreerd werden.

³ Voor meer informatie over de lokale en regionale situatie kunt u terecht bij de betreffende antidiscriminatiebureaus en meldpunten die vermeld staan in bijlage 1.

dezelfde manier geregistreerd. In dit rapport zijn ze opgeteld en onder de verzamelnaam klacht in de tabellen en grafieken opgenomen.

In de registratiesystematiek is niet opgenomen of de klachten naar oordeel van het registrerende antidiscriminatiebureau gegrond of ongegrond zijn. Het gaat om door mensen als discriminatie ervaren gedrag of uitingen.

Verschillende gronden van discriminatie

Antidiscriminatiebureaus en meldpunten nemen klachten en meldingen in behandeling over discriminatie op de gronden die onder meer worden genoemd in het Wetboek van Strafrecht en de Algemene Wet Gelijke Behandeling (AWGB). Volgens de gelijkebehandelingswetgeving mogen mensen in Nederland niet ongelijk behandeld worden vanwege de volgende discriminatiegronden: godsdienst, levensovertuiging, politieke overtuiging, ras, geslacht, nationaliteit, hetero- of homoseksuele gerichtheid, burgerlijke staat, handicap en chronische ziekte, leeftijd, arbeidsduur (fulltime en parttime werk) en soort contract (vast of tijdelijk).

Er bestaat geen landelijk, alle cijfers omvattend, rapport van discriminatie in Nederland, waarin alle gronden worden beschreven. Voor de verschillende gronden zijn er wel (deel)rapportages. Het LBL, expertisecentrum leeftijd en maatschappij publiceert jaarlijks het Overzicht meldingen⁴ en het LBR (Landelijk Bureau ter bestrijding van Rassendiscriminatie) publiceert op zijn website de rapportage *Racisme in Nederland. Stand van zaken*.⁵ Klachten en meldingen over discriminatie op het internet worden jaarlijks door het Meldpunt Discriminatie Internet gerapporteerd.⁶

In *Kerncijfers 2003. Jaaroverzicht discriminatieklachten bij antidiscriminatiebureaus en meldpunten* wordt een beeld gegeven van de discriminatieklachten waarmee inwoners van Nederland zich tot een antidiscriminatiebureau of meldpunt hebben gewend. De rapportage behandelt de klachten op de diverse discriminatiegronden, de aard en ernst van de klachten en de maatschappelijke terreinen waar de als discriminatie ervaren handelingen en uitingen plaatsvonden.

⁴ www.leeftijd.nl.

⁵ www.lbr.nl.

⁶ www.meldpunt.nl.

2 Geregistreerde discriminatieklachten in 2003

De lokale en regionale antidiscriminatiebureaus hebben in 2003 in totaal 3589 klachten over discriminatie geregistreerd. In tabel 1 is het aantal klachten per ADB weergegeven. Er zijn aanzienlijke verschillen tussen de diverse ADB's. Het aantal klachten in Amsterdam, Rotterdam en Haaglanden (Den Haag, Zoetermeer en Delft) is veel groter dan in andere steden. Van alle geregistreerde klachten is 39% afkomstig uit de vier grote steden. Deze

Tabel 1: Aantal discriminatieklachten per ADB in 2003

Plaats / Regio	Aantal klachten
Amersfoort	57
Amsterdam	472
Apeldoorn	67
Den Bosch	213
Dordrecht	86
Ede	73
Eindhoven	94
Flevoland	70
Friesland	115
Gooi en Vechtstreek	57
Gouda	18
Haaglanden	379
Haarlem	169
Heerlen	77
Leiden	97
Maastricht	60
Noord- en Midden-Limburg	36
Noord-Holland Noord	174
Nijmegen	83
Overijssel	156
Purmerend	27
Rotterdam	423
Sittard	29
Tiel	26
Tilburg	64
Utrecht	140
Veenendaal	116
West-Brabant	92
Zaanstreek Waterland	81
Zeeland	38
Totaal	3589

verschillen zijn deels toe te schrijven aan de relatief grote vertegenwoordiging in de vier grote steden van allochtonen.⁷ Discriminatie op grond van afkomst, kleur of ras is namelijk

⁷ Van de niet-westerse allochtonen in Nederland woont 40,1% in de vier grote steden, terwijl het aandeel van de totale bevolking dat in de vier grote steden woont slechts 12,7% is (Cijfers uit 2002, afkomstig uit J. Dagevos, M. Gijsberts, & C. van Praag, *Rapportage Minderheden 2003*, Den Haag: SCP). In hoofdstuk 4 gaan we nader in op de relatie tussen het aantal niet-westerse allochtonen in een regio en het aantal klachten over discriminatie op grond van ras.

de meest voorkomende discriminatiegrond onder de klachten die bij de ADB's worden ingediend (zie hoofdstuk 4).

Verschillen tussen lokale en regionale ADB's zijn verder deels toe te schrijven aan de omvang van het werkgebied, de naamsbekendheid en het lokale netwerk van het ADB, voorlichtings- en trainingsactiviteiten en lokale beleidsmatige aandacht voor bepaalde terreinen van discriminatie.

Buiten de randstad worden er in vergelijking tot andere bureaus veel klachten geregistreerd in Den Bosch, Noord-Holland Noord (Alkmaar), Haarlem, Overijssel (Enschede), Veenendaal en Friesland (Leeuwarden).

3 Veranderingen in discriminatieklachten

De vraag of discriminatie in Nederland is toe- dan wel afgenomen, is lastig te beantwoorden aan de hand van de door de ADB's geregistreerde gegevens. Ten eerste zal niet iedereen die discriminatie ervaart zich daadwerkelijk melden bij een ADB. Deze meldingsbereidheid kan bovendien in de loop van de tijd fluctueren, onder meer als gevolg van het maatschappelijke klimaat, maar ook als gevolg van de voorlichtingsactiviteiten en naamsbekendheid van de lokale en regionale ADB's.

Ten tweede zijn er jaarlijks kleine schommelingen in het aantal bureaus dat cijfers aan kan leveren. Bestaande bureaus worden soms opgeheven, of maken juist een doorstart, terwijl nieuwe bureaus worden opgericht. Het dekkingsgebied van de ADB's varieert daardoor van jaar tot jaar. Dit geldt vooral voor de situatie buiten de randstad. De ADB's in de grote steden –die een groot deel van de klachten in Nederland registeren– zijn daar vaak al geruime tijd gevestigd.

Tot slot kunnen niet alle klachten die bij de ADB's geregistreerd zijn als gegrond worden beschouwd. Cijfers over veranderingen in het aantal geregistreerde klachten kunnen dan ook niet zonder meer geïnterpreteerd worden als een indicatie voor veranderingen in de mate waarin discriminatie in Nederland plaatsvindt.

In tabel 2 is het aantal klachten en meldingen in de afgelopen twee jaar weergegeven.⁸ In deze tabel zijn alleen de bureaus opgenomen die in beide jaren cijfers konden aanleveren.⁹ Het aantal geregistreerde klachten in 2003 is ten opzichte van 2002 gedaald met 11,7%. In de vorige rapportage werd reeds geconstateerd dat het aantal klachten in 2002 ten opzichte van 2001 in geringe mate was gedaald met 3%. De daling van het aantal geregistreerde klachten heeft zich dus in 2003 in versterkte mate voortgezet.

Opvallend is dat de daling in 2003 in de vier grote steden sterker is dan gemiddeld. Bij de ADB's in Amsterdam, Rotterdam, Haaglanden en Utrecht bedroeg de daling gemiddeld 17,9% terwijl in de andere plaatsen de daling gemiddeld 6,9% bedroeg. Ook in dit opzicht is er sprake van een voortgaande trend sinds 2001. Tussen 2001 en 2002 daalde het aantal klachten bij de ADB's in de grote steden namelijk aanzienlijk –in Amsterdam, Rotterdam en Haaglanden daalde het aantal klachten met 13%– terwijl er in de rest van het land nog sprake was van een lichte toename van 3%.¹⁰

Tabel 2 geeft een nader beeld van de veranderingen op lokaal en regionaal niveau en toont opnieuw aanzienlijke verschillen tussen de jaarcijfers van de diverse ADB's. In Apeldoorn is het aantal klachten relatief het sterkst gedaald, met 54%. Ook in Dordrecht, Tilburg, Zeeland en Maastricht is het aantal klachten relatief sterk gedaald, respectievelijk met 43%, 39%, 35% en 33%.

Terwijl het aantal klachten landelijk gezien gedaald is, zijn er ook enkele bureaus waar het aantal klachten juist sterk is toegenomen. In Gooi en Vechtstreek (Hilversum) is het aantal klachten zelfs bijna verdubbeld. Daarnaast is er een aanzienlijke stijging van het aantal klachten in Sittard, Ede, Amersfoort en Flevoland, respectievelijk met 71%, 55%, 54% en 49%.

⁸ De cijfers voor 2002 komen overeen met de vorige jaarrapportage (LVADB, *Kerncijfers 2002*). Bij de verschijning daarvan ontbraken echter de gegevens van bureau Tiel nog, en verder bleek het aantal klachten in Tilburg in 2002 104 te bedragen in plaats van de eerder vermelde 103.

⁹ Voor Hoogeveen (2 klachten in 2002) zijn geen cijfers voor 2003 bekend. Verder zijn buiten beschouwing gelaten de aantallen klachten in 2003 in Gouda en Heerlen (voor beiden geen gegevens over 2002) en Purmerend (recent opgericht). Indien we uitgaan van alle klachten en meldingen die in 2002 of 2003 zijn geregistreerd, dan is het aantal geregistreerde klachten met 8,6 % gedaald van 3928 naar 3589 klachten.

¹⁰ Bij de vergelijking van de cijfers van 2001 en 2002 is Utrecht buiten beschouwing gelaten, omdat het ADB Utrecht in 2001 slechts over een beperkt aantal maanden kon rapporteren. Daardoor 'steeg' het aantal geregistreerde klachten in Utrecht tussen 2001 en 2002 relatief sterk.

Tabel 2: Aantal discriminatieklachten per ADB in 2002 en 2003 ¹

Plaats / Regio	2002	2003
Amersfoort	37	57
Amsterdam	629	472
Apeldoorn	145	67
Den Bosch	185	213
Dordrecht	152	86
Ede	47	73
Eindhoven	68	94
Flevoland	47	70
Friesland	127	115
Gooi en Vechtstreek	30	57
Haaglanden	409	379
Haarlem	194	169
Leiden	83	97
Maastricht	90	60
Noord- en Midden-Limburg	33	36
Noord-Holland Noord	173	174
Nijmegen	68	83
Overijssel	164	156
Rotterdam	532	423
Sittard	17	29
Tiel	25	26
Tilburg	104	64
Utrecht	152	140
Veenendaal	114	116
West-Brabant	132	92
Zaanstreek Waterland	111	81
Zeeland	58	38
Totaal	3926	3467

¹ In vergelijking met tabel 1 zijn hier alleen bureaus vermeld die in beide jaren gegevens konden aanleveren. Voor Gouda en Heerlen zijn geen gegevens bekend over 2002. Het bureau in Purmerend is recentelijk opgericht en beschikt alleen over gegevens van 2003.

De in dit rapport voor 2003 beschreven kerncijfers van de Landelijke Vereniging van Anti Discriminatie Bureaus en Meldpunten, over de door de ADB's geregistreerde klachten over discriminatie, worden jaarlijks gepubliceerd.¹¹ Om inzicht te krijgen in de ontwikkelingen op langere termijn is in figuur 1 het totaal aantal geregistreerde klachten tussen 1997 en 2003 weergegeven.¹²

¹¹ LVADB (2000). *Kerncijfers discriminatie 1997-1999*. Den Haag: LVADB.

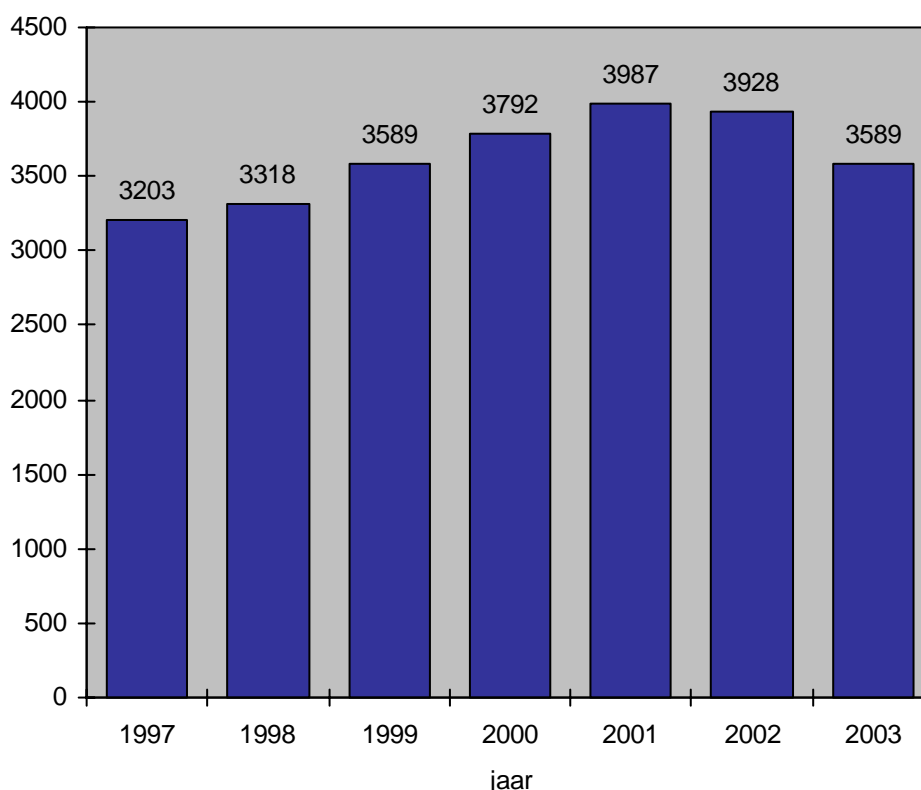
LVADB (2001). *Kerncijfers 2000*. Den Haag: LVADB.

LVADB (2002). *Kerncijfers 2001*. Amsterdam: LVADB.

LVADB (2003). *Kerncijfers 2002*. Amsterdam: LVADB.

¹² Het gaat om het totaal aantal klachten dat in het betreffende jaar door alle ADB's tezamen geregistreerd werd. Ook klachten die afkomstig zijn van bureaus die niet voor alle jaren gegevens konden aanleveren (bijvoorbeeld omdat het bureau in een bepaald jaar opgeheven dan wel opgericht werd) zijn hierbij meegeteld. De aantallen voor 2002 en 2003, in figuur 1, wijken daardoor licht af van de in tabel 2 vermeldde aantallen.

Figuur 1 **Totaal aantal geregistreeerde discriminatieklachten bij ADB's 1997-2003**

Tussen 1997 en 2001 nam het aantal geregistreeerde klachten over discriminatie in Nederland jaarlijks toe. In 2002 was er sprake van een trendbreuk met een geringe daling van het aantal klachten ten opzichte van 2001. In 2003 heeft deze daling zich in versterkte mate voortgezet. Opvallend is, zoals in het voorgaande vermeld, dat de daling in klachten sinds 2001 sterker is in de grote steden dan in de rest van het land.

Aan het begin van dit hoofdstuk is reeds aangegeven dat voorzichtigheid geboden is bij de interpretatie van de kerncijfers en ontwikkelingen op de lange termijn. Het aantal geregistreeerde klachten is slechts een indicatie van het daadwerkelijk aantal gevallen van discriminatie in Nederland. Veranderingen in de jaarcijfers zijn het gevolg van daadwerkelijke toe- of afname van discriminatie, maar ook van veranderingen in de meldingsbereidheid van slachtoffers en veranderingen in het dekkinggebied van de ADB's en in de wijze van registratie.¹³

Omdat de meeste klachten betrekking hebben op discriminatie op grond van huidskleur, ras of afkomst (zie navolgende hoofdstuk 4), staat de geconstateerde daling van het aantal geregistreeerde klachten in contrast met de vaak gesignaleerde verharding van het politiek maatschappelijk klimaat rond de thema's migratie, integratie en de islam. De voor 2003 geconstateerde daling van klachten bij de ADB's lijkt wel overeen te komen met het in de

¹³ De LVADB heeft de afgelopen jaren veel aandacht besteed aan een eenduidige en gestandaardiseerde registratie van klachten en meldingen van discriminatie, onder meer door de invoering van het registratieprogramma ADBase. Dit heeft er mede toe geleid dat elk bureau meldingen van diverse personen over een en hetzelfde incident als één melding registreren. In het verleden was dit bij een aantal bureaus echter niet het geval. Het moment waarop deze registratiewijziging is doorgevoerd verschilt per bureau. Uit figuur 1 blijkt dat het aantal geregistreeerde klachten en meldingen in 2003 gelijk is aan het aantal in 1999. Maar omdat het cijfer voor 1999 ook enkele van de genoemde dubbeltellingen bevat, is het aantal incidenten dat schuilgaat achter het cijfer van 3589 klachten in 2003 (3589 incidenten) hoger dan in 1999 (minder dan 3589 incidenten).

rapportage *Racisme in Nederland* geschetste beeld dat discriminatie (op grond van afkomst of huidskleur) in Nederland de laatste jaren niet lijkt toe te nemen.¹⁴

Wellicht geven de *Kerncijfers 2003* inderdaad een verbetering aan van de behandeling van etnische minderheden in Nederland. De geconstateerde relatief sterke daling van klachten over discriminatie in de grote steden, waar relatief veel etnische minderheden wonen, zou een illustratie kunnen zijn van een positief effect van de grotere mogelijkheden in de grote steden tot het ontstaan van interetnisch contact, hetgeen wederzijds tot meer bekendheid en acceptatie zou kunnen leiden. Dit langetermijneffect zou dan niet beïnvloed worden door de veronderstelde maatschappelijke verharding van de laatste jaren.

Echter, indien de daling van het aantal geregistreerde klachten vooral tot stand is gekomen door een dalende meldingsbereidheid *vanwege* de verharding van het politiek maatschappelijk klimaat, dan kan deze daling ook juist een bewijs zijn van slechtere interetnische verhoudingen.

Omdat zoveel verschillende factoren een rol spelen bij de totstandkoming van de veranderingen in geregistreerde klachten, kunnen er vooralsnog geen eenduidige conclusies verbonden worden aan de geconstateerde stijging en daling van het aantal geregistreerde discriminatieklachten. Bij de nadere analyse van discriminatieklachten naar discriminatiegrond, aard van de klacht en per maatschappelijk terrein, in de navolgende hoofdstukken, wordt gekeken of dit nadere informatie oplevert over het algemene beeld ten aanzien van discriminatie in Nederland.

¹⁴ Landelijk Bureau ter bestrijding van Rassendiscriminatie (2004). *Racisme in Nederland: Stand van zaken*. (www.lbr.nl/racismerapport, februari 2004). Rotterdam: LBR.

4 Discriminatiegronden

4.1 Aantal klachten per discriminatiegrond

De antidiscriminatiebureaus en meldpunten onderscheiden verschillende gronden van discriminatie.¹⁵ In de Algemene Wet Gelijke Behandeling (AWGB) worden de gronden *godsdienst, levensovertuiging, politieke overtuiging, ras, geslacht, nationaliteit, hetero- of homoseksuele gerichtheid en burgerlijke staat* genoemd. De Commissie Gelijke Behandeling (CGB), die toeziet op naleving van de gelijkebehandelingswetgeving, is sinds 1 november 1996 eveneens bevoegd te oordelen over onderscheid op grond van *arbeidsduur*. Sinds november 2002 is aan de CGB ook de taak opgedragen te oordelen over de vraag of art. 7:649 BW is geschonden.¹⁶ Deze bepaling verbiedt onderscheid in de *arbeidsvoorwaarden* tussen werknemers met een arbeidsovereenkomst voor *onbepaalde tijd* en werknemers met een contract voor *bepaalde tijd*, behoudens een objectieve rechtvaardiging. In 2004 zal dit verbod van onderscheid ook gaan gelden voor de ambtelijke sector.¹⁷

Sinds de inwerkingtreding op 1 december 2003 van de Wet Gelijke Behandeling op grond van *handicap en chronische ziekte* (WGB h/cz) is de CGB eveneens bevoegd hierover te oordelen. Hierbij dient te worden opgemerkt dat vooralsnog alleen klachten gerelateerd aan arbeid, beroep en het beroepsonderwijs aan de CGB kunnen worden voorgelegd.

Vooruitlopend op de inwerkingtreding van de Wet Gelijke Behandeling op grond van *leeftijd* bij arbeid, beroep en beroepsonderwijs (WGBL) op 1 mei 2004 zijn ook klachten op deze discriminatiegrond door de ADB's in behandeling genomen. Naast bovengenoemde gronden kent het registratieprogramma van de ADB's ook de invulmogelijkheden *'antisemitisme'* en *'overig'*.

In tabel 3 is voor elk ADB het aantal klachten in 2003 uitgesplitst naar de gronden waarop onderscheid is gemaakt. Een onderscheid dat door de klager als onwenselijk werd ervaren en wellicht bij wet verboden is. Het relatieve aantal klachten per discriminatiegrond is eveneens weergegeven in figuur 2 op pagina 12, waarbij de gronden zijn gerangschikt naar de omvang van het aantal klachten.

Ras, afkomst, huidskleur

De grond 'ras' wordt in internationale verdragen en het Wetboek van Strafrecht veel breder gedefinieerd dan de argeloze lezer misschien op het eerste gezicht zou vermoeden.¹⁸ Zo vallen huidskleur, afkomst en nationale of etnische afstamming eveneens onder de definitie van 'ras' en vallen begrippen als 'gastarbeiders', 'buitenlanders', 'asielzoekers' en 'Turken', in beginsel ook onder de strekking van de term ras.¹⁹

Sinds ADB's discriminatieklachten registreren, vormt discriminatie op grond van ras, afkomst of huidskleur de grootste categorie klachten.²⁰ Ook in het jaar 2003 is dit het geval. In 2003

¹⁵ Antidiscriminatiebureaus zijn laagdrempelig. Mensen die zich tot een ADB wenden, kunnen niet altijd aangeven op welke grond zij zich slecht behandeld of gediscrimineerd voelen. Gedegen voorlichting over wetgeving en gelijke behandeling blijkt steeds weer noodzakelijk voor een goede rechtshandhaving.

¹⁶ Wet van 7 november 2002, Staatsblad 2002, 560.

¹⁷ Stb. 2004, 88.

¹⁸ Sinds de jaren tachtig van de 20ste eeuw heerst er consensus onder wetenschappers dat er noch in antropologisch -, noch in biologisch opzicht sprake is van verschillende mensenrassen. Zij zijn het bijvoorbeeld met elkaar eens dat een blanke huidskleur een genetische aanpassing is aan het wonen in gebieden met minder zon is, en dat mensen met een volstrekt verschillende huidskleur genetisch meer op elkaar kunnen lijken dan mensen met een overeenkomstige huidskleur. Het gebruik van de term ras sluit aan op de wat verouderde terminologie van de wetsteksten. Het woord 'ethniciteit' zou een goede vervanging zijn, dat dekt de brede betekenis die er nu aan de verouderde term 'ras' wordt gegeven.

¹⁹ Zie C.C. De Fey e.a., *Met recht discriminatie bestrijden*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers/Rotterdam: LBR 2004.

²⁰ ADB's zijn ontstaan in de jaren tachtig van de 20^e eeuw, als reactie op de opkomst van extreem-rechtse partijen. Het werk van de ADB's, en meer in het algemeen de term discriminatie, wordt mede daardoor eerder geassocieerd met antiracisme dan met het (eveneens) bevorderen van gelijke behandeling op andere gronden dan huidskleur, afkomst of ras. Een gevolg daarvan is dat een gedeelte van het publiek niet bekend is met de mogelijkheid om, ook op andere gronden dan huidskleur, afkomst of ras, discriminatie te melden.

zijn er 2183 klachten bij de ADB's ingediend over (vermeende) discriminatie op grond van ras, afkomst of huidskleur. Dat is een betekenisvolle daling, van 268 klachten, ongeveer 11%, ten opzichte van 2002. De totale daling in het aantal klachten over 2003 (8,6%) wordt dus met name veroorzaakt door de daling in het aantal klachten op grond van ras, afkomst of huidskleur.

Tabel 3: Aantal klachten in 2003 per discriminatiegrond

Plaats / Regio	afkomst / kleur / ras	antisemitisme	nationaliteit	arbeidsduur	burgerlijke staat	geslacht	godsdienst	levensovertuiging	politieke overtuiging	handicap	leeftijd	seksuele gerichtheid	overig	onbekend	totaal
Amersfoort	45	1			1	2	4					3	1		57
Amsterdam	260	42	11		3	21	44			13	14	32	32		472
Apeldoorn	41	1	1			3	6		2	3	2	4	4		67
Den Bosch	167		1	1		2	14		2	4	1	4	17		213
Dordrecht	64	4				2	4		1	6	3	2			86
Ede	31		6	2	1	2	6	3	2	1		1	18		73
Eindhoven	73	1			1	3	13				2	1			94
Flevoland	44	1	5		1	2	5	1		2	2	1	6		70
Friesland	52	9	5	1	3	4	1		8	4	6	4	18		115
Gooi en Vechtstreek	27					2	13	2		8	1	4			57
Gouda														18	18
Haaglanden	261	14	3		3	14	20	2	1	12	7	10	32		379
Haarlem	93	3	3			4	9		2	6	6	5	38		169
Heerlen	65		4	3		1				1		1	2		77
Leiden	60	2	1			3	6			4	4	2	15		97
Maastricht	39	3	1			2	3			1	3	4	4		60
Noord- en Midden- Limburg	26				1						3		6		36
Noord-Holland Noord	99	10	1			4	9		3	11	3	6	28		174
Nijmegen	52	6	5				2			6	4	3	2	3	83
Overijssel	107	6			1	6	8	2		4	4	4	13	1	156
Purmerend	17		1			1				1	1	1	5		27
Rotterdam	272	19	6	1		7	30	2	4	9	10	10	53		423
Sittard														29	29
Tiel	12	2	2				6	1		1			2		26
Tilburg	35	1	6			15	2	1	1			1		2	64
Utrecht	78	5	1		1	6	6	1		3	5	9	25		140
Veenendaal	59	5			2	3	41	2		2	2				116
West-Brabant Zaanstreek	48	1	1			1	13			6	3	6	13		92
Waterland	33	2	8		1	2	4		10	2	2	1	16		81
Zeeland	23	1					1			1		2	10		38
totaal	2183	139	72	8	19	112	270	17	36	111	88	121	360	53	3589
in %	60,8	3,9	2,0	0,2	0,5	3,1	7,5	0,5	1,0	3,1	2,5	3,4	10,0	1,5	100

In percentages van het totaal uitgedrukt is het aantal klachten op grond van ras, afkomst of huidskleur ook enigszins gedaald. Van 63% van het totale aantal geregistreerde klachten in 2002 naar 61% in 2003. Geringe stijgingen zijn er, ten opzichte van 2002, daarentegen waargenomen in de percentages klachten op grond van geslacht, godsdienst en handicap.

Betekenen deze cijfers dat er sprake is van een dalende trend in klachten over discriminatie op grond van ras, afkomst of huidskleur, en zo ja, welke betekenis mag daaraan worden toegekend? In het vorige hoofdstuk is beschreven waarom voorzichtigheid is geboden met de interpretatie van de *Kerncijfers*. De cijfers over discriminatie per discriminatiegrond bevestigen dat discriminatie op grond van ras, afkomst of huidskleur het vaakst gemeld wordt door ADB's, maar ook dat bij discriminatie op deze grond een duidelijke daling plaatsvindt.

Een kanttekening die medewerkers van antidiscriminatiebureaus hierbij plaatsen is dat naar hun ervaring slechts een deel van de mensen die discriminatie ervaart een klacht indient bij een antidiscriminatiebureau. Bijvoorbeeld tijdens debatten in diverse steden komt tot uiting dat veel leden van de eerste generatie migranten en veel jongeren niet bekend zijn met de mogelijkheid tot het indienen van klachten of geen vertrouwen hebben in de afhandeling ervan.²¹ Wanneer actief naar informatie over discriminatie wordt gezocht, wordt vaak vernomen dat jongeren met een islamitische naam of vrouwen met een hoofddoek worden afgewezen bij een sollicitatie naar een stage- of werkplek. Het discriminatieaspect is in dergelijke gevallen veelal moeilijk te bewijzen, en dat is voor de benadeelden een drempel om er verder werk van te maken, bijvoorbeeld door het indienen van een melding. Actief speuren naar discriminatie kan belangrijke aanvullende informatie opleveren. Een voorbeeld hiervan was te beluisteren in het radioprogramma *De Ochtenden*, dat begin 2004 werd uitgezonden. Speurwerk van de redactie leverde in 52 dorpen voorbeelden op van vluchtelingen die de afgelopen jaren zijn weggepest of wie stelselmatig het leven zuur is gemaakt.²²

Onderzoek van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) toont tevens aan dat het aantal allochtonen dat persoonlijk discriminatie ervaart vele malen groter is dan het aantal door de ADB's geregistreerde klachten. Het SCP onderzocht in 2002 de gepercipieerde discriminatie bij Turken, Marokkanen, Surinamers en Antillianen. Het onderzoek toont, in percentages uitgedrukt, geen schrikbarend beeld van 'ervaren discriminatie in Nederland'. Maar het laat ook zien dat, in absolute getallen uitgedrukt, gevallen van discriminatie nog veelvuldig voorkomen. Het percentage dat, volgens het SCP-onderzoek, 'vaak of zeer vaak' persoonlijk discriminatie ervaart ligt tussen de vijf tot acht procent van de betreffende etnische groep. Het percentage dat 'af en toe' persoonlijk discriminatie ervaart ligt tussen de 29 en 34 procent.²³

Deze verschillende waarnemingen vragen, naar mening van de ADB's, om nader onderzoek naar de omgang met - en meldingsbereidheid van discriminatie onder diverse etnische groepen. En naar mogelijke veranderingen daarin, in de loop der tijd, mogelijk als gevolg van het maatschappelijk klimaat.

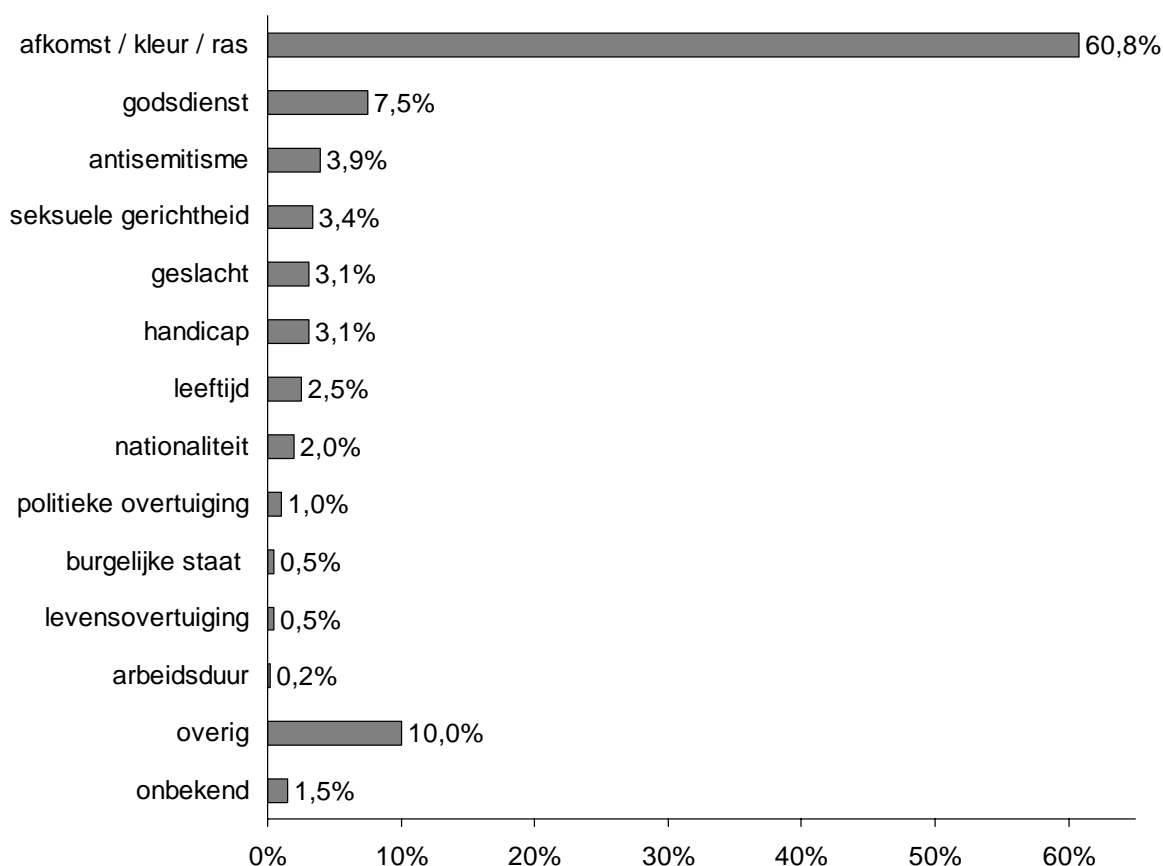
²¹ Zie bijvoorbeeld Khemiri, S. 'Ze zien alleen wat ze willen zien.' Onderzoek naar discriminatie onder jongeren van 12-18 jaar. Uitgave Bureau Discriminatiezaken Haaglanden 2004.

²² Vluchtelingen in meer dan 50 dorpen weggepest, Het Onderzoek - Radio1 programma *De Ochtenden* (EO), 2 februari 2004, zie ook betreffende pagina's op www.eo.nl.

Het radioprogramma kan nog worden beluisterd via de website van de EO. Volgens de redactie van *De Ochtenden* gaat het mogelijk om 'het topje van de ijsberg'. Er is nooit systematisch onderzoek gedaan naar dit soort incidenten. De gemeenten geven er bij voorkeur geen ruchtbaarheid aan, VluchtelingenWerk heeft dit soort incidenten nooit landelijk bijgehouden en in veel landelijke gebieden zijn geen antidiscriminatiebureaus. Als ze er al zijn, weten slachtoffers de weg niet of willen ze geen klacht indienen. Ze verhuizen in vrijwel alle gevallen naar de stad.'

²³ J. Dagevos, M. Gijsberts, & C. van Praag, *Rapportage Minderheden 2003*, Den Haag: SCP, p. 380.

Figuur 2 *Relatief aantal klachten in 2003 per discriminatiegrond*

Nationaliteit

Naast klachten over discriminatie op grond van afkomst, kleur of ras onderscheiden de ADB's klachten over discriminatie op grond van nationaliteit. Deze klachten hebben betrekking op het niet in het bezit zijn van een Nederlands paspoort, in een context waarin echter het Nederlanderschap niet relevant is, bijvoorbeeld wanneer bij het huren van een auto om het tonen van zo'n paspoort gevraagd wordt.

Jaarlijks fluctueert het aantal klachten over discriminatie op grond van nationaliteit. In 2003 waren er 72 klachten op deze grond, 2,0% van het totaal aantal klachten. In 2001 ging het om 58 klachten (1,5% van alle klachten in dat jaar) en in 2002 om 84 klachten (2,2%).

Godsdienst

In 2003 werden 270 klachten ingediend over discriminatie op grond van godsdienst. Het absolute aantal klachten bleef daarmee nagenoeg gelijk aan 2002 toen 268 klachten werden geregistreerd. In 2001 werden 242 klachten over discriminatie op grond van godsdienst ingediend. Het aandeel van discriminatie op grond van godsdienst in het totaal aantal klachten neemt hiermee toe: van 6,2% in 2001 naar 6,9% in 2002 en 7,5% in 2003.

In hoofdstuk 7 wordt ingegaan op de afkomst van mensen die zich met een klacht bij de ADB's melden. Uit die cijfers blijkt dat het merendeel van de in 2003 ingediende klachten over discriminatie op grond van godsdienst afkomstig is van allochtonen.

Antisemitisme

In het registratiesysteem van de antidiscriminatiebureaus is er voor gekozen om handelingen gericht tegen symbolen van de joodse godsdienst (volgens de wet discriminatie op grond van godsdienst) of tegen burgers van joodse afkomst (volgens de wet discriminatie op grond van ras) samen te registreren onder de grond antisemitisme. In tegenstelling tot berichten uit de media wijzen de cijfers van de ADB's niet op een toename van

antisemitisme in Nederland. Het aantal discriminatieklachten over antisemitisme is met 25% afgenomen ten opzichte van 2002 (184 klachten, 4,7% van het totaal aantal klachten) naar 139 klachten, 3,9% van het totaal aantal klachten, in 2003. In 2001 waren er overigens 154 klachten over antisemitisme, 4,0 % van alle klachten in dat jaar.

Overige discriminatiegronden

Bij de overige discriminatiegronden gaat het per grond om ongeveer drie procent of nog minder van het totaal aantal klachten. De aantallen zijn te gering om er een nadere analyse op los te laten, maar enkele opvallende bevindingen kunnen wel genoemd worden.

Hoewel het totaal aantal klachten in 2003 gedaald is, neemt het aantal klachten over discriminatie op grond van geslacht en handicap toe.

Het aantal klachten over discriminatie op grond van geslacht nam toe, van 83 in 2002 naar 112 in 2003. Het relatieve aandeel klachten over discriminatie op grond van geslacht nam daarmee toe van 2,1% naar 3,1% van alle klachten.

Het aantal klachten over discriminatie op grond van handicap steeg van 84 in 2002 naar 111 in 2003. Deze toename (van 2,2% naar 3,1% van alle klachten per jaar) kan mede veroorzaakt zijn doordat 2003 het Europees Jaar van mensen met een handicap was waardoor er meer publiciteit werd besteed aan deze grond van discriminatie. Bovendien is op 1 december 2003 de Wet Gelijke Behandeling op grond van handicap of chronische ziekte in werking getreden.

Voorbeeldzaak – fitnessen met een handicap

Bij een ADB in het oosten van het land kwam via de Werkgroep Integratie Gehandicapten een klacht binnen van een begeleidster van een groep jongeren in een instelling voor lichamelijk gehandicapten. Zij had met een fitnesscentrum een afspraak gemaakt om met een jongen van 15 jaar uit haar groep de mogelijkheden om te fitnessen te bekijken. Tijdens het voorafgaande telefoongesprek had zij verteld dat het een jongen in een rolstoel betrof, maar dat hij goed in staat was zonder extra begeleiding te sporten. Zij kreeg te horen dat dit geen bezwaar opleverde. Bij binnenkomst in het fitnesscentrum kregen de begeleidster en de jongen echter te horen dat een rolstoel toch wel erg problematisch en niet de bedoeling was en dat er geen mogelijkheid was voor extra begeleiding. De jongen en zijn begeleidster gaven aan dat zij toch graag even wilden kijken. Dit werd echter niet toegestaan.

De begeleidster diende een klacht bij het ADB, maar de betreffende jongere en zijn ouders zagen het gebeurde niet als discriminatie. In plaats van het behandelen van de klacht, heeft het ADB vervolgens op de woongroep van de betreffende jongen de training 'reageren op discriminatie en vooroordelen' gegeven. Daarin zijn voorbeeldzaken nagespeeld en besproken, tot tevredenheid van de jongeren.

Het aantal klachten over discriminatie op grond van seksuele gerichtheid is ten opzichte van 2002 stabiel gebleven. Het jaar 2001 was in dit verband een uitschieter, toen 260 klachten (6,7% van alle klachten) betrekking hadden op klachten op grond van seksuele gerichtheid. Dit grote aantal klachten werd mede veroorzaakt door de omstreden uitspraken van imam El-Moumni in dat jaar. In 2002 en 2003 werden er daarentegen slechts respectievelijk 127 en 121 klachten op grond van seksuele gerichtheid ingediend.

Tot slot valt 10,0% van de klachten in de categorie 'overige gronden'. Het gaat hier om klachten die niet onder de andere genoemde gronden vallen, maar bijvoorbeeld betrekking hebben op discriminatie op basis van uiterlijk of sociale positie. Klachten over discriminatie op grond van uiterlijk kunnen betrekking hebben op lichaamsgewicht of -lengte en andere zichtbare kenmerken, zoals haardracht, tatoeages, piercings en sieraden. Discriminatie op dergelijke gronden kan gerelateerd zijn aan etniciteit, handicap of chronische ziekte. Bij

klachten over discriminatie op basis van sociale positie gaat het bijvoorbeeld om onderscheid op grond van de postcode van iemands woongebied en inkomen. Postcodediscriminatie kan op grond van jurisprudentie van de CGB gezien worden als indirect onderscheid op grond van ras. Het is niet uitgesloten dat medewerkers van ADB's de categorie overige gronden ook in hun registratie opnemen wanneer er sprake is van discriminatie op meerdere gronden of bij onduidelijkheid over de grond van discriminatie bij een klacht.

Voorbeeldzaak - postcodediscriminatie

Bij een ADB in de randstad werden in 2003 twee klachten ingediend over postcodediscriminatie, ook wel redlining genoemd. Eén klacht betrof de levering van goederen door een postorderbedrijf op een woonwagenlocatie. Na tussenkomst van het ADB is het postorderbedrijf alsnog tot levering overgegaan, en ontving de klant excuses en een bos bloemen.

De andere klacht betrof een bedrijf dat serviceverlening weigerde in een bepaald stadsdeel, in verband met een verhoogd risico van diefstal van materialen en auto's van monteurs in dat gebied. De klacht over de serviceverlening is voorgelegd aan de Commissie Gelijke Behandeling, die het ADB in het gelijk stelde. Het bedrijf heeft de dienstverlening hervat.

4.2 Regionale verschillen in discriminatiegronden

In tabel 3 op pagina 10 zijn de aantallen klachten per discriminatiegrond voor elk lokaal of regionaal ADB weergegeven. Bij elk ADB heeft het merendeel van de klachten betrekking op discriminatie op grond van afkomst, huidskleur of ras. Daarna wordt discriminatie op basis van godsdienst in de meeste ADB's het meest gemeld.

Verschillen tussen ADB's in aantallen per discriminatiegrond worden deels veroorzaakt door regionale verschillen in de bevolkingssamenstelling. Zo wordt bijna een derde van alle klachten over antisemitisme door het ADB in Amsterdam geregistreerd. Dit verhoudingsgewijs grote aantal klachten zou verklaard kunnen worden door de relatief grote omvang van de joodse gemeenschap in Amsterdam.

Verder is het opvallend dat klachten over discriminatie met betrekking tot seksuele gerichtheid relatief vaker in de vier grote steden worden geregistreerd. In Amsterdam, Rotterdam, Haaglanden en Utrecht betreft het 4,3% van alle klachten, terwijl deze categorie klachten buiten de vier grote steden slechts 2,8% van alle klachten omvat.

In hoeverre zijn de verschillen tussen ADB's in het aantal klachten over discriminatie op grond van afkomst, huidskleur of ras toe te schrijven aan regionale verschillen in de omvang van de allochtone bevolking? Om deze vraag te kunnen beantwoorden is in tabel 4 per ADB zowel het aantal klachten als het aantal niet-westerse allochtonen in de regio weergegeven. De genoemde regio is een benadering van het dekkingsgebied van het ADB. De mate waarin een ADB de gehele regio kan bestrijken hangt onder meer af van de bekendheid die het ADB geniet buiten de gemeente waarin het gevestigd is. Daarnaast beschikken enkele ADB's over meerdere vestigingen waardoor zij beter in staat zijn in een grote regio klachten te registreren.

Tabel 4: Aantal klachten in 2003 over discriminatie op grond van afkomst, huidskleur en ras en het aantal niet-westerse allochtonen in de regio

ADB Plaats / regio	aantal klachten afkomst / kleur / ras	aantal niet-westerse allochtonen op 1 januari 2003 in betreffende regio ¹
Amersfoort	45	24.644 Stadsgewest Amersfoort
Amsterdam	260	273.648 Stadsgewest Amsterdam ²
Apeldoorn	41	21.995 Stadsgewest Apeldoorn en gemeenten Doetinchem, Harderwijk en Zutphen
Den Bosch	167	36.996 WGR Noordoost Brabant
Dordrecht	64	36.534 Stadsgewest Dordrecht en gemeenten Gorinchem en Leerdam
Ede	31	6.865 Gemeente Ede
Eindhoven	73	36.122 Stadsgewest Eindhoven
Flevoland	44	53.047 Provincie Flevoland
Friesland	52	23.647 Provincie Friesland
Gooi en Vechtstreek	27	17.984 WGR Gooi en Vechtstreek
Haaglanden	261	188.144 Stadsgewest Den Haag
Haarlem	93	31.978 Stadsgewest Haarlem
Heerlen	65	10.822 Stadsgewest Heerlen
Leiden	60	25.502 Stadsgewest Leiden
Maastricht	39	9.307 Stadsgewest Maastricht
Noord- en Midden-Limburg	26	28.874 WGR Noord-Limburg en WGR Midden-Limburg
Noord-Holland Noord	99	36.734 WGR Westfriesland, WGR Kop van Noord-Holland en WGR Noord-Kennemerland
Nijmegen	52	23.769 Stadsgewest Nijmegen ³
Overijssel	107	72.641 WGR IJssel-Vecht, WGR Twente en gemeente Deventer
Purmerend	17	9.390 Gemeente Purmerend
Rotterdam	272	267.608 Stadsgewest Rotterdam
Tiel	12	5.989 Gemeenten Tiel, Buren, Kesteren en Neerijnen
Tilburg	35	34.318 WGR Midden-Brabant
Utrecht	78	78.078 Stadsgewest Utrecht
Veenendaal	59	5.348 Gemeente Veenendaal
West-Brabant	48	46.635 WGR West-Brabant
Zaanstreek Waterland	33	21.217 Gemeenten Zaanstad, Oostzaan en Wormerland
Zeeland	23	16.834 Provincie Zeeland
Totaal	2183	

¹ Benadering van het dekkingsgebied van het ADB. Een stadsgewest bestaat uit een (groot)stedelijke agglomeratie en het omringende gebied met daarbinnen gelegen kernen. Een WGR samenwerkingsgebied van gemeenten is een samenwerkingsgebied volgens de Wet Gemeenschappelijke Regelingen. Bron: CBS, StatLine.

² Exclusief gemeenten Almere, Purmerend, Zaanstad, Oostzaan en Wormerland.

³ Inclusief gemeenten Druten, West Maas en Waal, Maasdriel en Millingen aan de Rijn.

Over het algemeen blijkt het aantal klachten over discriminatie op grond van afkomst, huidskleur of ras sterk samen te hangen met de omvang van de allochtone bevolking: naarmate er meer niet-westerse allochtonen in het dekkingsgebied van het ADB wonen, worden er meer klachten over discriminatie op grond van afkomst, huidskleur of ras ingediend.

De bureaus in Amsterdam, Rotterdam en Den Haag (Bureau Haaglanden) registreren de meeste klachten over discriminatie op grond van afkomst, huidskleur en ras. Dit zijn tevens de drie bureaus met het grootste aantal niet-westerse allochtonen in hun dekkingsgebied.

Het grote aantal klachten in Amsterdam, Rotterdam en Den Haag hangt dus samen met de ruime vertegenwoordiging van niet-westerse allochtonen in deze regio's.²⁴

Gelet op dit hoge aantal niet-westerse allochtonen is het aantal klachten in deze drie regio's zelfs relatief laag in vergelijking met andere regio's. Dit geldt in het bijzonder voor Amsterdam en Rotterdam. Ook in de provincie Flevoland, Noord- en Midden-Limburg, stadsgewest Utrecht, Midden-Brabant (Tilburg) en West-Brabant is het aantal klachten over discriminatie op grond van afkomst, huidskleur of ras relatief gering in verhouding tot de omvang van de niet-westerse allochtone bevolking.

Omgekeerd zijn er ook regio's waar naar verhouding juist veel klachten over discriminatie op grond van afkomst, huidskleur of ras worden ingediend. Het aantal klachten dat bij de ADB's in Veenendaal, Heerlen, Ede, Den Bosch en Maastricht wordt ingediend, is groot, in verhouding tot het aantal niet-westerse allochtonen.

²⁴ Verschillen tussen ADB's in het aantal klachten zijn natuurlijk ook toe te schrijven aan tal van andere factoren, zoals verschillen in de omgang tussen autochtonen en allochtonen, maar ook de bekendheid van het plaatselijke ADB.

5 Aard van de discriminatieklachten

Klachten over discriminatie zijn zeer divers van aard. Antidiscriminatiebureaus onderscheiden een vijftal categorieën zoals weergegeven in tabel 5. Klachten kunnen betrekking hebben op 'omstreden behandeling', 'vijandige bejegening', 'geweld' of 'bedreiging'. Tot slot is er nog de restcategorie 'overig'. Bij de ADB's worden vooral klachten over 'omstreden behandeling' en 'vijandige bejegening' ingediend.

Tabel 5 Aard van de klachten in 2003

	omstreden behandeling	vijandige bejegening	geweld	bedreiging	overig	onbekend	totaal
aantal	1578	1557	138	53	187	76	3589
in procenten	44,0	43,4	3,8	1,5	5,2	2,1	100

In 2003 had 44,0% van de klachten betrekking op 'omstreden behandeling'. Bij omstreden behandeling gaat het om belemmeringen van de toegankelijkheid tot (of uitsluiting van) goederen, diensten en voorzieningen van instanties. Voorbeelden hiervan zijn het weigeren van de toegang tot diensten of arbeid of het toepassen van regels die direct onderscheid maken tussen bevolkingsgroepen, of indirect onderscheid zonder dat daar een objectieve rechtvaardiging voor bestaat.

Bijna evenveel (43,4%) klachten had betrekking op 'vijandige bejegening'. Er is sprake van vijandige bejegening wanneer er jegens personen uitingen worden gedaan van opvattingen, gedragingen of daden waarbij sprake is van een discriminatoir onderscheid, met angst of ongenoegen bij het slachtoffer tot gevolg. Het kan daarbij gaan om beledigende of denigrerende uitlatingen of pesterijen met verwijzingen naar iemands afkomst of seksuele gerichtheid. Ook leuzen en bekladdingen of uitingen bij demonstraties en acties worden hiertoe gerekend. Daarnaast kan het gaan om publieke uitspraken van politici of andere bekende of invloedrijke personen met een expliciet negatief oordeel over bepaalde groepen.

Een relatief klein deel van de klachten (respectievelijk 3,8% en 1,5%) heeft betrekking op geweld en bedreiging. In 2003 werden 138 klachten over geweld geregistreerd. Onder 'geweld' wordt hier verstaan die gedragingen waarbij er sprake is van een poging tot of opzettelijke fysieke aantasting van personen en/of objecten, die als slachtoffer of doelwit zijn uitgekozen op grond van een discriminatoir onderscheid. Het kan daarbij gaan om vechtpartijen, ruzie en mishandeling, maar ook om vernieling en brandstichting. Daarnaast werden er 53 klachten over 'bedreiging' geregistreerd. Het gaat daarbij zowel om *face-to-face* als telefonische dreigementen en intimidaties.

In 2002 werden voor het eerst gegevens over de aard van de klachten verzameld. Globaal genomen is het aantal klachten in 2003 lager dan in 2002. Het blijkt dat deze afname vooral veroorzaakt wordt door de daling van het aantal klachten over 'vijandige bejegening'. Daarnaast is ook het (verhoudingsgewijs veel geringere) aantal klachten over 'geweld' tussen 2002 en 2003 gedaald.

Het aantal klachten over 'vijandige bejegening' is ten opzichte van 2002 fors gedaald van 1811 naar 1557 klachten. In percentages uitgedrukt is dit een daling van 47,9% naar 43,4%. Het aantal klachten over 'omstreden behandeling' is daarentegen licht gestegen, van 1532 in 2002 naar 1578 in 2003. Daarmee is ten opzichte van 2002 het percentage 'omstreden behandelingen' toegenomen van 40,5% naar 44,0%.

Het aantal klachten over 'bedreiging' is zowel absoluut als relatief gezien nagenoeg gelijk gebleven. In 2002 waren er 58 klachten (1,5%) over bedreiging en in 2003 53 klachten (ook

1,5%). Opvallend is dat het aantal klachten over 'geweld' aanzienlijk is afgenomen van 181 klachten in 2002 (4,8% van alle klachten) naar 138 klachten in 2003 (3,8%).

In de *Monitor racisme en extreem rechts* wordt op basis van politieregistratie en aanvullende databronnen gegevens vermeld over geweldsdelicten met een racistisch of extreem-rechts motief. De meest recent verschenen *Monitor* bevat echter nog geen cijfers over 2003.²⁵ Wel blijkt daaruit dat het aantal gewelddadige racistische en extreem-rechtse voorvallen sinds 2000 daalt: van 406 in 2000 naar 317 in 2001 en 264 in 2002.²⁶

In tabel 6 zijn de cijfers over de aard van de klachten nader weergegeven voor de ADB's in de vier grote steden en de overige ADB's. In de vier grote steden worden relatief meer klachten over 'vijandige bejegening' en 'geweld' geregistreerd dan buiten de vier grote steden.

Tabel 6 **Aard van de klachten in 2003 binnen en buiten de vier grote steden**

	omstreden behandeling	vijandige bejegening	geweld	bedreiging	overig	onbekend	totaal
<i>vier grote steden</i>							
Aantal	624	665	74	12	39	0	1414
In %	44,1	47,0	5,2	0,9	2,8	0,0	
<i>Overig</i>							
Aantal	954	892	64	41	148	76	2175
In %	43,9	41,0	2,9	1,9	6,8	3,5	

Uit de, hier niet weergegeven, cijfers voor het jaar 2002 komt een zelfde beeld naar voren: in de vier grote steden worden relatief vaker klachten ingediend over 'vijandige bejegening' en 'geweld'.

Het is opvallend dat de daling van het aantal klachten over 'vijandige bejegening' tussen 2002 en 2003 zich alleen voordoet in de vier grote steden. Buiten de vier grote steden blijft het aantal klachten over 'vijandige bejegening' nagenoeg gelijk.

Uit deze cijfers volgt een opvallende conclusie over de veranderingen in de aard en de omvang van bij antidiscriminatiebureaus ingediende klachten over discriminatie. De daling van het totale aantal klachten tussen 2002 en 2003 komt vooral voort uit de daling van het aantal klachten over 'vijandige bejegening' in de vier grote steden. Het blijft echter ongewis of er sprake is van een dalende meldingsbereidheid in de grote steden, voor klachten over vijandige bejegening, of dat daarentegen deze bevinding geïnterpreteerd mag worden als een signaal van een betere verstandhouding tussen (met name autochtone en allochtone) bevolkingsgroepen in de grote steden.

Feit blijft echter dat niet alle discriminatieklachten in de vier grote steden zijn afgenomen. Het grote aantal klachten over 'omstreden behandeling' is in de vier grote steden tussen 2002 en 2003 zelfs toegenomen van 558 naar 624 klachten, maar buiten de vier grote steden relatief stabiel gebleven.

²⁵ J. van Donselaar & P.R. Rodrigues, *Monitor racisme en extreem-rechts. Racistisch en extreem-rechts geweld in 2002*. Amsterdam: Anne Frank Stichting / Leiden: Departement Bestuurskunde, Universiteit Leiden, 2003.

²⁶ Overigens wordt in de *Monitor racisme en extreem-rechts* een bredere definitie van geweld gehanteerd. Niet alleen mishandeling, doodslag, brandstichting, vernieling en gewelddadige groepsconfrontaties vallen daar in de monitor onder, maar ook de categorieën doelbekladding, bedreiging en bommelding worden ertoe gerekend (Van Donselaar & Rodrigues, 2003, p. 17).

6 Maatschappelijke terreinen

Mensen kunnen zich in verschillende contexten gediscrimineerd voelen, bijvoorbeeld bij deelname op de arbeidsmarkt of op het gebied van huisvesting. In tabel 7 is het aantal discriminatieklachten per maatschappelijk terrein weergegeven.²⁷ Het relatieve aantal klachten per maatschappelijk terrein is in figuur 3 ook grafisch weergegeven.

Net als in eerdere jaren komen klachten over discriminatie op de 'arbeidsmarkt' en in 'buurt of wijk' het meest voor. Wel is het relatieve aandeel van deze twee maatschappelijke terreinen in de loop der tijd veranderd. In de periode 1997-2000 vormde klachten over de 'arbeidsmarkt' de grootste categorie klachten. In 2001 hadden klachten over de 'arbeidsmarkt' en klachten op het terrein van 'buurt of wijk' een even groot aandeel (beide 16%) in het totaal aantal klachten. In 2002 en 2003 kwamen klachten in de context van buurt of wijk echter vaker voor dan klachten op de arbeidsmarkt.

Tabel 7 Klachten naar maatschappelijk terrein in 2003

	arbeidsmarkt	buurt / wijk	collectieve voorzieningen	commerciële dienstverlening	horeca / amusement	huisvesting	media en reclame	onderwijs	politie / vreemdelingendienst / openbaar ministerie	privé-sfeer	publieke / politieke opinie	sport en recreatie	anders	nvt	totaal
aantal	634	719	315	281	235	112	142	223	233	93	250	67	233	52	3589
in %	17,7	20,0	8,8	7,8	6,5	3,1	4,0	6,2	6,5	2,6	7,0	1,9	6,5	1,4	100,0

Buurt of wijk

Het grootste aantal klachten (20,0%) in 2003 heeft betrekking op het terrein 'buurt of wijk'. Het gaat hierbij vooral om klachten over burenruzies en acties gericht tegen de komst of aanwezigheid van bepaalde individuen, groepen of organisaties in een buurt.

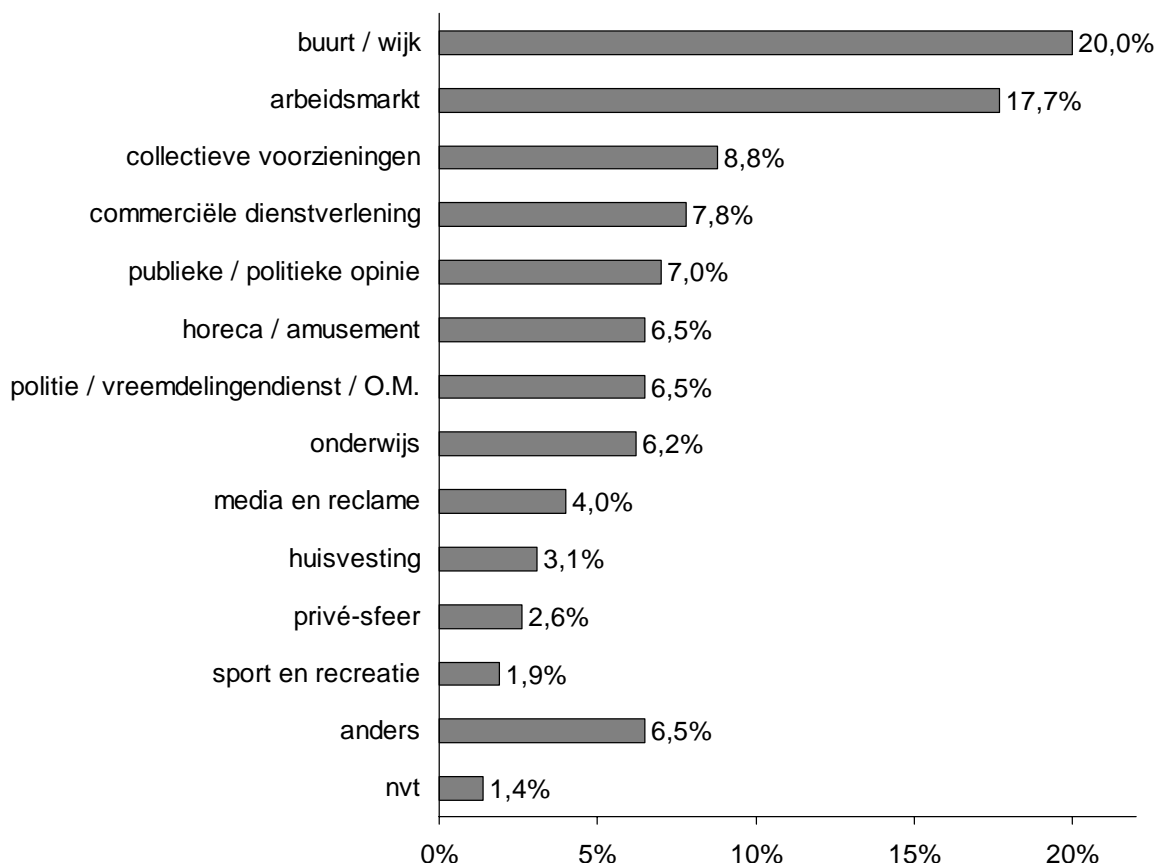
De mate waarin er op buurt- en wijkniveau spanningen en conflicten bestaan tussen leden van verschillende bevolkingsgroepen is een belangrijke indicator voor de cohesie in de samenleving. Het is dan ook opvallend dat het aantal klachten op het 'buurt of wijk' terrein de laatste jaren is toegenomen. Het aantal klachten steeg van 664 in 2001 naar 703 in 2002 en 719 in 2003. Sinds 2002 is de categorie 'buurt of wijk' de grootste categorie van klachten. Het percentage klachten is tussen 2002 en 2003 verder toegenomen van 18,0% naar 20,0% van het totaal.²⁸

²⁷ Naast de twaalf maatschappelijke terreinen worden twee restcategorieën 'anders' en 'niet van toepassing' onderscheiden. De categorie 'anders' omvat zaken die geen betrekking hebben op een specifiek maatschappelijk terrein, zoals bijvoorbeeld bekladdingen van straatmeubilair.

²⁸ In de rapportage over de kerncijfers 2001 werd opgemerkt dat de stijging van het aantal klachten in buurt of wijk waarschijnlijk deels te maken heeft met veranderingen in de wijze van registratie. Problemen tussen burens of buurtbewoners werden voorheen door een aantal ADB's namelijk vaak geregistreerd als klachten op het terrein 'huisvesting'. Sinds 2001 is op dat punt een eenduidige registratie gerealiseerd. Overigens is de toename van het aantal klachten in buurt of wijk in de betreffende periode **groter** dan de afname van het aantal klachten over huisvesting.

De rol van een ADB bij de aanpak van incidenten op buurtniveau met een discriminerend karakter is veelal signalerend en coördinerend en daar waar het conflict er zich toe leent bemiddelend van aard. Bij de aanpak van conflicten in de buurt is een ADB veelal afhankelijk van de medewerking van de andere partners betrokken bij het conflict, zoals de woningbouwvereniging en de politie. Een ADB heeft immers, in tegenstelling tot de beide andere instanties, niet de mogelijkheid om sanctionerende dan wel strafrechtelijke maatregelen te nemen.

Figuur 3 *Relatieve aantal klachten in 2003 naar maatschappelijke terrein*

Voorbeeldzaak - inspanningsverplichting discriminatievrije woonomgeving

Een ADB uit een van de vier grote steden heeft de Commissie Gelijke Behandeling (CGB)²⁹ verzocht een oordeel uit te spreken inzake de te nemen verantwoordelijkheid van een woningbouwcorporatie in een conflict tussen twee huurders, waarbij mogelijk sprake was van discriminatie van de ene huurder ten opzichte van de andere huurder. De Commissie stelt in haar overwegingen dat de verhuurder zich niet alleen zelf moet onthouden van enige vorm van verboden onderscheid bij het aanbieden en verdelen van huurwoningen, maar dat het verbod tevens inhoudt dat de aanbieder van huurwoningen de verplichting heeft om ervoor te zorgen dat huurders gebruik kunnen maken van het gehuurde zonder in hun woongenot beperkt te worden om een reden verband houdend met een van de gronden van de AWGB. Hieraan voegt de Commissie nog toe dat omdat het hier gaat om een schaars goed, namelijk huisvesting op de sociale woningmarkt, de aanbieder hiervan gehouden is zich in te spannen teneinde zijn huurders een discriminatievrij woongenot te bieden. Verder dient de verhuurder erop toe te zien dat klachten van huurders over discriminatie door medehuurlers zorgvuldig worden behandeld. De Commissie benadrukt hierbij dat de verplichting tot het verschaffen van een discriminatievrije woonomgeving een inspanningsverplichting en niet een resultaatsverplichting is.

²⁹ Commissie Gelijke Behandeling. Oordeel 2003-132.

Arbeidsmarkt

Klachten over de arbeidsmarkt vormen met 17,7% de op één na grootste categorie van klachten. Ten opzichte van 2002 is het aantal klachten licht gestegen van 591 (15,2%) naar 634 (17,7%).

In tabel 8 is weergegeven om wat voor soort arbeidsmarktklachten het gaat. Klachten op dit maatschappelijk terrein hebben betrekking op alle facetten van de arbeidsverhouding. Hieronder valt niet alleen de arbeidsovereenkomst maar eveneens de wervings- en selectieprocedure, het aangaan en beëindigen van de arbeidsverhouding, arbeidsvoorwaarden en -omstandigheden en het volgen van onderwijs, scholing en vorming. De grootste categorie klachten over discriminatie op de arbeidsmarkt heeft betrekking op discriminatie op de werkvloer. Het gaat daarbij onder meer om discriminerende uitingen en pesterijen en het uitsluiten van collega's en ondergeschikten. Hoewel het begrip 'werkvloer' geen apart onderdeel vormt van de arbeidsverhouding, maar valt onder het begrip 'arbeidsomstandigheden', is er gezien de omvang van het aantal klachten voor gekozen, werkvloer gerelateerde klachten apart te registreren.

Uit onderzoek van de Europese Commissie tegen Racisme en Intolerantie (ECRI) blijkt dat in Nederland de, op papier, goede wetgeving tegen discriminatie bij de uitvoering op te veel praktische bezwaren stuit. De ECRI noemt de "arbeidsmarkt één van de terreinen waarop discriminatie in Nederland nog het wijdst verspreid is".³⁰ Discriminatie op de arbeidsmarkt van leden van etnische minderheden komt, net als van gehandicapten en ouderen, in Nederland zelfs vaker voor dan in onze buurlanden.³¹ De Commissie Gelijke Behandeling heeft concrete eisen ontwikkeld over bescherming tegen discriminatie op de werkvloer waaraan het beleid van een werkgever moet voldoen.³²

Tabel 8 Klachten met betrekking tot de arbeidsmarkt in 2003

Plaats / Regio	werving en selectie	bemiddeling	werkvloer	arbeidsvoorwaarden	promotie / doorstroom	uitstroom / ontslag-dreiging	overig	totaal
totaal	148	29	255	65	22	75	21	615 ¹
in procenten	24,1	4,7	41,5	10,6	3,6	12,2	3,4	100,0

¹ Van de in totaal 634 klachten over de arbeidsmarkt zijn voor 19 klachten geen nadere gegevens bekend. Het betreft de klachten over de arbeidsmarkt in Heerlen en Gouda en zeven van de klachten over de arbeidsmarkt in Haarlem.

Klachten over werving en selectie vormen de op één na grootste categorie klachten over discriminatie op de arbeidsmarkt. De klachten die bij de ADB's zijn geregistreerd hebben betrekking op gehanteerde functie-eisen, de inhoud en / of het verloop van de sollicitatieprocedure en de afwijzingsgronden. Over selectieprocedures stelt de Commissie Gelijke Behandeling dat deze voldoende inzichtelijk, controleerbaar en systematisch dienen te zijn, om te voorkomen dat (ongewild) onderscheid op één van de gronden vallend onder de werking van de AWGB wordt gemaakt. Kandidaten dienen te worden beoordeeld aan de

³⁰ European Commission against Racism and Intolerance. *Second report on The Netherlands*, Strasbourg: ECRI, 2001.

³¹ Zegers, de Beijl e.a. (ILO), *Documenting Discrimination against Migrant workers in the Labour Market*, Genève, 2000. M. Besamusca-Jansen, *Equal Opportunities of Workforce in the Utrecht Region*, Driebergen: Hogeschool De Horst, 2000.

³² Commissie Gelijke Behandeling. Oordeel 99 - 25.

hand van tevoren vastgestelde, nauwkeurig omschreven criteria, die de CGB ziet als een (rand)voorwaarde voor een zo objectief mogelijke selectieprocedure.³³

Voorbeeldzaak - genoeg allochtonen op het werk

In het zuiden van het land liet een uitzendbureau een jonge Turkse vrouw weten dat zij, vanwege haar afkomst, werd afgewezen voor een vacature bij een overheidsinstelling. Het uitzendbureau accepteerde dit, maar de vrouw nam contact op met het plaatselijke ADB, dat de betrokkenen benaderde. De betrokken personeelsfunctionaris van de instelling gaf als reden voor de afwijzing dat van de vijf openstaande vacatures er reeds drie aan allochtone kandidaten gegeven waren, dat er al 'genoeg' allochtone medewerkers op de afdeling waren en hij 'groepsvorming' wilde tegengaan. De directie van de instelling stelde echter dat de personeelsfunctionaris een fout had gemaakt en daarop gewezen zou worden en dat dit niet paste in het beleid van de instelling. De vrouw ontving verder excuses en het aanbod bij de instelling te komen werken zodra er zich weer een vacature zou voordoen. Met het uitzendbureau werd besproken dat het gevoerde beleid in deze bemiddeling in strijd is met de antidiscriminatiewetgeving en de gedragscode van de uitzendbranche.

Klachten over bemiddeling hebben betrekking op het handelen of nalaten van handelen door organisaties, zoals het Centrum Werk en Inkomen en uitzendorganisaties, die werkzoekenden naar werk begeleiden.

Klachten over arbeidsvoorwaarden hebben betrekking op alle afspraken die zijn gemaakt tussen de werkgever en de werknemer, zoals salaris, arbeidstijden, arbeidsomstandigheden, pauzetijden, takenpakket, functiewaardering, bevordering, promotie, pensioen, kinderopvang en kledingvergoeding.

Onder het begrip arbeidsvoorwaarden worden eveneens klachten geregistreerd die betrekking hebben op de werkomstandigheden, met name veiligheid, gezondheid en welzijn op het werk.

Discriminatie die een rol speelt bij het niet evenredig doorstromen naar hogere functies (promotiebeleid) is moeilijk objectief te bewijzen. Uit onderzoeken van de Commission of Racial Equality (CRE) in Engeland is gebleken dat gebrek aan promotiekansen voor allochtonen veel voorkomt.³⁴ De CRE heeft naar aanleiding van individuele klachten hierover onderzoek gedaan bij bedrijven.

Ook bij uitstroom of ontslagdreiging is het voor een individuele klager lastig om aannemelijk te maken dat discriminatie hierbij een rol heeft gespeeld.

De ADB's registreren sinds 2001 de verschillende soorten klachten over discriminatie op de arbeidsmarkt.³⁵ Sindsdien zijn er in de relatieve omvang van de meeste soorten klachten weinig veranderingen opgetreden. Zo is bijvoorbeeld het percentage klachten over werving en selectie vrij stabiel gebleven. Wel is het opvallend dat het aandeel van klachten over discriminatie op de werkvloer gedaald is. In 2001 en 2002 betrof het respectievelijk 50,7% en 48,1% van alle klachten over discriminatie op de arbeidsmarkt. In 2003 is dit percentage gedaald tot 41,5%. Het aandeel klachten over arbeidsvoorwaarden en uitstroom of ontslagdreiging was in diezelfde periode licht gestegen.³⁶

³³ Commissie Gelijke Behandeling. Oordeel 96 - 05.

³⁴ Handboek Minderheden, 2002. Losbladig handboek, uitgave: Bohn Stafleu Van Loghum - Koninklijke Vermande.

³⁵ In 2001 en 2002 waren deze aanvullende gegevens niet voor alle klachten beschikbaar, maar voor ongeveer 73% (in 2001) en 83% (in 2002) van alle klachten over de arbeidsmarkt. Door een verbeterde registratie zijn deze gegevens in 2003 voor 97% van alle klachten beschikbaar.

³⁶ Het percentage klachten over de arbeidsmarkt dat betrekking had op uitstroom of ontslagdreiging was in de periode 2001-2003 achtereenvolgens 7,9%, 9,2% en 12,2%. In 2001 had 9,6% van alle arbeidsmarkt klachten betrekking op arbeidsvoorwaarden. In 2002 en 2003 ging het om respectievelijk 8,4% en 10,6%.

Voorbeeldzaak - stewardess gepest

Een stewardess bij een vliegtuigmaatschappij meldde dat zij werd gepest en gediscrimineerd en er door collega's over haar werd geroddeld. Ondanks herhaalde verzoeken, deed de werkgever niets met haar klachten. Zij diende een klacht in bij een ADB wegens discriminatie op grond van geslacht. Het pesten, roddelen en de discriminatie betroffen het idee dat de vrouw een transseksueel, 'een omgebouwde man' zou zijn. Dit is niet het geval. De vrouw heeft wel een ziekte waarbij ze geslachtskenmerken van beide seksen ontwikkelde. Middels een operatie zijn mannelijke kenmerken weggehaald.

Bemiddeling liep in deze zaak op niets uit. Een rechtszaak volgde. De rechter wees de eis van de vrouw toe: interne maatregelen jegens de meest kwetsende collega's en een schadevergoeding voor de vrouw.

Collectieve voorzieningen

In 2003 werden 315 klachten ingediend die te maken hadden met zaken die speelden in de sector van de collectieve voorzieningen. Er zijn de afgelopen jaren slechts kleine schommelingen waar te nemen in het jaarlijks aantal klachten op dit maatschappelijk terrein. De klachten hebben betrekking op het handelen, of het nalaten van handelen, door overheids- of niet-commerciële instanties en organisaties, zoals gemeentelijke en provinciale diensten en de ministeries. Klachten kunnen betrekking hebben op de sociale zekerheid, de gezondheidszorg en het welzijnswerk.

Overigens kan geen beroep op de AWGB worden gedaan inzake klachten die betrekking hebben op eenzijdig overheidshandelen. Ook klachten over de gezondheidszorg die betrekking hebben op medisch handelen dan wel nalaten van handelen vallen buiten de competentie van een ADB.

Commerciële dienstverlening

Klachten over commerciële dienstverlening vormden in 2003 7,8% van alle discriminatieklachten. Ook in eerdere jaren lag het percentage klachten tussen de 7 en 9 procent. Het absolute aantal klachten op het terrein van de commerciële dienstverlening is daarmee wel licht gedaald, van 337 in 2001 naar 281 in 2003.

In de categorie commerciële dienstverlening zijn klachten opgenomen die betrekking hebben op het handelen, of het nalaten van handelen, van commerciële instanties, organisaties, diensten en bedrijven. Klachten over voormalige publieke diensten als de Nederlandse Spoorwegen en lokale of regionale vervoersmaatschappijen worden eveneens in deze categorie ingedeeld.

Klachten die bij de ADB's zijn ingediend, gegevens van de Commissie Gelijke Behandeling en het Openbaar Ministerie wijzen erop dat onderscheid en discriminatie in de commerciële dienstverlening vooral voorkomen in het uitgaansleven (zie ook de volgende paragraaf), bij het weigeren van het aangaan van een koopovereenkomst en het weigeren van (financiële) dienstverlening, zoals het afsluiten van een abonnement voor mobiel telefoneren, een verzekerings- of een kredietovereenkomst.³⁷ Maar ook klachten over een vijandige bejegening bij het aanbieden van goederen en diensten worden onder dit maatschappelijk terrein geregistreerd.

Bij de klachtbehandeling op dit terrein maken de ADB's veelal gebruik van de AWGB en de door de Commissie Gelijke Behandeling ontwikkelde jurisprudentie. De bewijslast om zaken met succes bij de Commissie aanhangig te maken is immers veel minder zwaar dan de eisen die hiervoor in het strafrecht gelden.

Horeca en amusement

Net als de andere klachten op het terrein van de commerciële dienstverlening is het aantal klachten in de categorie horeca en amusement in 2003 licht gedaald ten opzichte van voorgaande jaren. In 2001 en 2002 waren er 261 en 259 klachten, in 2003 ging het om 235

³⁷ D.C. Houtzager, 'Consumentenrecht', in: *Met recht discriminatie bestrijden*, p. 157.

klachten. Net als in vorige jaren is het aantal geregistreerde klachten bij ADB's die zich actief bezighouden met dit terrein hoger dan bij andere bureaus. Het betreft klachten die betrekking hebben op het handelen en / of nalaten van handelen van horeca en amusementsbedrijven. Het gaat hierbij om uitbaters van discotheken, cafés, restaurants, bioscopen, casino's et cetera. De klachten op dit terrein hebben niet uitsluitend betrekking op het deurbelid, maar eveneens op bejegening door werknemers of eigenaren van bedrijven.

Huisvesting

In 2003 werden er 112 klachten over huisvesting ingediend, een lichte daling ten opzichte van 2002 (139 klachten) en 2001 (152 klachten).³⁸ Klachten op dit maatschappelijk terrein hebben betrekking op het handelen, of het nalaten van handelen, van onder meer woningbouwverenigingen, woningcorporaties, gemeentelijke diensten ten aanzien van huisvesting. Klachten kunnen betrekking hebben op zaken als inschrijving, urgentietoekenning, toewijzing en bemiddeling en sociaal of technisch beheer.

Voorbeeldzaak - verhuren zonder onderscheid

In een door een ADB aangebrachte zaak bij de Commissie Gelijke Behandeling³⁹ weigerde een verhuurder een woning te verhuren aan een gezin van Turkse afkomst. De Commissie oordeelde dat door de weigering de woning te verhuren aan een gezin van allochtone afkomst sprake was van een verboden onderscheid op grond van ras.

Media en reclame

Het aantal klachten over media en reclame is ten opzichte van voorgaande jaren veel geringer. In 2003 werden er 142 klachten geregistreerd, terwijl het in 2001 en 2002 om respectievelijk 215 en 227 klachten ging. Bij de registratie van deze klachten is afgesproken dat vanaf het jaar 2003 uitspraken van onder meer politici in de media, die voorheen in de categorie media en reclame werden geregistreerd, nu worden geregistreerd onder de categorie publieke en politieke opinie. Echter, ook het aantal klachten in deze categorie is niet toegenomen.⁴⁰ Deze constatering passen in het beeld dat klachten over bejegening en geuite opinies afnemen.

Klachten over media en reclame die bij ADB's worden ingediend hebben niet alleen betrekking op berichtgeving in kranten of radio- en televisieprogramma's, maar ook op reclameboodschappen, columns en cartoons.

In Nederland valt de drukpersvrijheid waaronder begrepen ook uitingen via radio en televisie en "andere middelen" onder de reikwijdte van artikel 7 van de Grondwet waarin de vrijheid van meningsuiting is vastgelegd. De vrijheid van meningsuiting is eveneens opgenomen in internationale wetgeving, onder andere artikel 10 Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (EVRM) en artikel 19 Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (IVBPR).

Aan journalisten wordt een grote mate van vrijheid inzake berichtgeving toegekend. De vrijheid van columnisten en cartoonisten is nog ruimer bepaald. Klachten op dit terrein leiden zelden tot strafvervolgning of tot een negatief oordeel van de Raad voor de Journalistiek. De column is een journalistiek genre waar meer mag dan in andere journalistieke genres. Ditzelfde geldt voor een cartoonist, die zijn 'column' tekent. De vrijheid van columnisten en cartoonisten is echter niet onbepaald. Ook voor columnisten en cartoonisten geldt uiteindelijk dat zij niet de grenzen mogen overschrijden van hetgeen, gelet op hun journalistieke verantwoordelijkheid, maatschappelijk aanvaardbaar is.

³⁸ Zie ook de paragraaf over de categorie buurt en wijk.

³⁹ Commissie Gelijke Behandeling. Oordeel 2003-65.

⁴⁰ Zie ook de paragraaf over de categorie publieke en politieke opinie.

Onderwijs

In tegenstelling tot de algemene daling van het aantal klachten, is het aantal klachten over discriminatie in de categorie onderwijs toegenomen. In 2001 en 2002 ging het om iets meer dan 200 klachten (5,3% van alle klachten). In 2003 was het aantal klachten over het onderwijs gestegen tot 223 (6,2% van alle klachten).

In deze categorie worden zaken geregistreerd die betrekking hebben op het handelen, of het nalaten van handelen, van instanties op het gebied van onderwijs. Klachten kunnen betrekking hebben op inschrijving, toelating, beleidsmaatregelen als kledingvoorschriften of schorsing, de verhouding docent-leerling en de verhouding docent-ouder/verzorger. Klachten over stagebeleid van scholen vallen niet onder dit maatschappelijk terrein, maar worden volgens vaste jurisprudentie van de Commissie Gelijke Behandeling onder het terrein 'arbeid' geregistreerd.

Sinds de inwerkingtreding van de Kwaliteitswet⁴¹ in augustus 1998 zijn schoolbesturen verplicht een klachtenregeling inzake ongewenst gedrag op te stellen. De klachtenregeling heeft betrekking op klachten over discriminatie, seksuele intimidatie, agressie, geweld en pesten en geldt zowel voor ouders, verzorgers en leerlingen als voor het personeel verbonden aan de onderwijsinstelling. Daarnaast bestaat de mogelijkheid om een klacht over discriminatie in te dienen bij de Landelijke Klachtencommissie Onderwijs of de Commissie Gelijke Behandeling.

Het afgelopen jaar is er veel discussie geweest over de toenemende segregatie in het primair, maar ook in het voortgezet onderwijs. Om dit proces van etnische tweedeling te keren wordt wel gepleit voor regulering van het aannamebeleid van leerlingen. Een aantal gemeenten, waaronder Amersfoort, Hoorn, Tiel en Zaanstad, heeft het initiatief genomen om door middel van informatievoorziening de spreiding van autochtone en allochtone leerlingen te stimuleren. De gemeente is weliswaar bevoegd om te bevorderen dat de toelating van leerlingen geschiedt volgens de schoolwijkstructuur, maar de Wet op het primair onderwijs bepaalt dat het recht van de ouders op vrije schoolkeuze prevaleert boven het belang van een schoolwijkbeleid.

De oorzaak van de tweedeling in witte en zwarte scholen valt echter niet zozeer te verklaren uit het toelatingsbeleid van witte scholen, maar uit de keuzevrijheid van ouders en de tweedeling in huisvesting.⁴² Verder stelt de Onderwijsraad dat een op etnische kenmerken gebaseerd spreidingsbeleid niet aanvaardbaar is.⁴³ Dat zou in strijd zijn met de vrijheid van richting van met name orthodoxe minderheden en onverenigbaar met de gelijkebehandelingswetgeving. Tot diezelfde conclusie kwam de Commissie Gelijke Behandeling in twee zaken die door respectievelijk het LBR en het ADB Veenendaal en door het ADB Apeldoorn aan de Commissie zijn voorgelegd.⁴⁴ De eerste klacht had betrekking op het toelatingsbeleid voor NT2- leerlingen, waarbij de school een toelatingspercentage van 15% hanteerde voor anderstalige leerlingen. De andere klacht had betrekking op het beleid van een school, die een voorrangregeling had opgesteld voor de toelating van leerlingen afkomstig van een rooms-katholieke of protestants-christelijke basisschool.

Het afgelopen jaar is er eveneens veel publiciteit geweest rond scholen die hun leerlingen verboden gezichtbedekkende kleding of een hoofddoek te dragen. Zo oordeelde de Commissie op 20 maart 2003 dat het ROC van Amsterdam geen verboden onderscheid op grond van godsdienst had gemaakt toen de school een viertal leerlingen met een gezichtsbedekkende sluier de toegang tot de school ontzegde. Tot een zelfde oordeel kwam de Commissie in een klacht die door het ADB Utrecht en het LBR was voorgelegd inzake een rooms-katholieke school die teneinde haar identiteit vorm te geven leerlingen verbod een hoofddoek te dragen.

⁴¹ Wetsontwerp 25.459.

⁴² B. P. Vermeulen, *Spreidingsbeleid, gelijke behandeling en schoolkeuzerecht in het Nederlandse onderwijs*, in: *Gelijke behandeling: oordelen en commentaar 2001*, Deventer: Kluwer, 2002.

⁴³ Onderwijsraad (juli 2002). *Vaste grond onder de voeten*, Verkenning inzake artikel 23 Grondwet.

⁴⁴ Commissie Gelijke Behandeling. Oordeel 2003-105 en oordeel 2003-134.

Voorbeeldzaak - conflict op school

Op een VMBO-school had een Marokkaans meisje een conflict met een praktijkondersteunend personeelslid. Dit personeelslid schold haar uit en uitte zich discriminerend. Het meisje riep een broer te hulp, om met het personeelslid te praten, maar het personeelslid ervoer dit als bedreigend. Het meisje werd, zonder wederhoor, door de schoolleiding onvoorwaardelijk geschorst.

Het ingeschakelde ADB nam vervolgens contact op met verschillende partijen, waaronder de schoolleiding, de onderwijsinspectie en een vertrouwenspersoon. Het meisje had meerdere getuigen die haar steunden en de steun van het vertrouwenspersoon op school. De schorsing is uiteindelijk teruggedraaid.

Politie, Openbaar Ministerie en vreemdelingendienst

Het aantal klachten over discriminatie bij de politie, het Openbaar Ministerie of de vreemdelingendienst is in 2003 in vergelijking met het voorgaande jaar nagenoeg stabiel gebleven. Het betreft hier klachten over het handelen, of nalaten van handelen, door politie, vreemdelingendienst of het Openbaar Ministerie. Maar ook klachten over het optreden van de Koninklijke Marechaussee vallen hieronder. De klachten kunnen onder meer betrekking hebben op het niet opnemen of seponeren van een aangifte, het niet of onvoldoende reageren op een hulpvraag, aanhouden of staande houden van personen of op vergunningenbeleid.

Hoewel elk regiokorps met de inwerkingtreding van de Politiewet⁴⁵ een eigen klachtenregeling heeft, waarin onder meer de wijze van indienen en de termijnen van afhandeling zijn neergelegd, moet helaas worden geconstateerd dat deze klachtenregeling voor klagers weinig transparant is. In artikel 61 van de Politiewet is bepaald dat het regionale college in elke politieregio een onafhankelijke commissie dient in te stellen, die de korpsbeheerder kan adviseren over afdoening van klachten. Een zelfde verplichting geldt voor het Korps Landelijke Politiediensten en voor de Koninklijke Marechaussee. Aan de bevoegdheden van de onafhankelijke commissie noch aan de termijnen van afdoening van de klacht is in de politiewet nadere invulling gegeven.

Zo kan het voorkomen dat in de ene politieregio de commissie wel bevoegd is tot het instellen van een eigen onderzoek, terwijl in een andere politieregio de commissie alleen een adviserende rol is toebedeeld. Ook de termijnen van afdoening kunnen per politieregio verschillen. Dit heeft tot gevolg dat het doel van de nieuwe klachtenregeling, namelijk het herstel van vertrouwen van de burger in de politie, onvoldoende wordt geëffectueerd. Bij het merendeel van de bij ADB's ingediende klachten wordt door de politie de termijn van afhandeling ruimschoots overschreden, hetgeen ook het geval is bij klachten die worden ingediend over het optreden van de Koninklijke Marechaussee, met name op de luchthaven Schiphol.

Een persoon die gediscrimineerd wordt heeft naast het indienen van een klacht of het doen van aangifte van discriminatoir politieoptreden bij de politie of het Openbaar Ministerie, het recht de Nationale ombudsman te verzoeken een onderzoek in te stellen. De Nationale ombudsman is, ingevolge artikel 12, lid 2 van de Wet Nationale ombudsman, alleen bevoegd een onderzoek in te stellen indien de klacht voldoet aan het kenbaarheidsvereiste en de gedraging waarover men klaagt niet langer dan een jaar geleden heeft plaatsgevonden. In 2003 zijn door de ADB's een viertal klachten voorgelegd aan de Nationale ombudsman. Twee klachten hadden onder meer betrekking op het niet opnemen van aangifte ter zake discriminatie. In beide zaken achtte de ombudsman dit klachtonderdeel gegrond.

⁴⁵ Politiewet 1993, inwerkingtreding 1 januari 1994, laatste wijziging: Stb. 4 december 2003, nr. 501.

Voorbeeldzaak – preflightcontroles

Vanaf januari 2003 meldden (uitsluitend allochtone) passagiers dat zij werden geweigerd op KLM-vluchten van Schiphol naar Willemstad, na ondervraging in het kader van preflightcontroles, die werden uitgevoerd door het Schiphol-team, bestaande uit medewerkers van de Koninklijke Marechaussee en de douane. Aan de hand van niet nader omschreven criteria werden zij als potentieel drugskoerier beschouwd en werd voor hen een negatief reisadvies aan de KLM gegeven. De KLM volgde dit advies op, zonder nader onderzoek en zonder het vliegticket te vergoeden.

De zaak is voorgelegd aan de Commissie Gelijke Behandeling. De Commissie oordeelde dat er sprake is van indirect onderscheid op grond van ras en dat het KLM-beleid niet voldoet aan de eisen van een inzichtelijke, systematische en controleerbare procedure.

Privé-sfeer

Net als in 2002 werden er dit jaar 93 klachten geregistreerd die zich in de privé-sfeer afspeelden. Deze klachten hebben betrekking op zaken die zich in relatie dan wel binnen gezinsverhoudingen afspelen.

Publieke en politieke opinie

Het aantal klachten over publieke en politieke opinie schommelde in de afgelopen 3 jaar tussen de 200 en 300.⁴⁶ Klachten op dit terrein namen dus niet toe, ondanks aanwijzingen voor een verharding van het politiek-maatschappelijk klimaat in de laatste jaren.⁴⁷ Klachten die onder de categorie publieke/politieke opinie vallen kunnen betrekking hebben op uitspraken van politici of publieke personen, veelal geuit in de media, programma's en pamfletten van politieke partijen, campagnes en demonstraties van groepen en organisaties of publicaties in de vorm van boeken en rapporten. Uitgangspunt bij de behandeling van deze klachten is dat de uitingen of teksten onnodig kwetsend dan wel grievend moeten zijn voor een individu of groepen in de samenleving die door de non-discriminatiebepalingen in de strafwetgeving worden beschermd. Uit jurisprudentie blijkt dat, wanneer een uitlating een bijdrage levert aan het publieke debat, de grenzen ruim zijn van hetgeen toelaatbaar is en de kans op een strafrechtelijke veroordeling miniem.⁴⁸ Overigens toetst de rechter niet alleen of een uitlating in strijd is met de non-discriminatiebepalingen in de strafwet, maar bekijkt hij ook of de vrijheid van meningsuiting (art. 7 Grondwet, art 10 EVRM) en of de vrijheid van godsdienst (art. 6 Grondwet) worden overschreden.

Een groot aantal personen heeft, bij verschillende ADB's, een klacht ingediend over uitlatingen van VVD-Kamerlid Ayaan Hirsi Ali in een interview in het dagblad Trouw op 25 januari 2003. Het ging om 869 ingediende klachten in deze zaak, waarvan 345 bij het Meldpunt Discriminatie Amsterdam). Conform de registratieafspraken zijn deze klachten als één klacht in de registratie van de ADB's opgenomen, ongeacht het feit dat meerdere mensen zich tot een ADB wendden. Hirsi Ali gaf in het interview een uiteenzetting van haar visie op godsdienst in het algemeen en de islam in het bijzonder. Zij omschreef de islam als 'achterlijk' en noemde de profeet Mohammed, onder aanhaling van het verhaal over zijn huwelijk met de negenjarige Aisha, 'gemeten naar onze westerse maatstaven', 'een perverse man'.

Omdat de uitlatingen zijn gedaan in een dagblad dat in Amsterdam is gevestigd heeft het Meldpunt Discriminatie Amsterdam, conform de LVADB afspraken met betrekking tot het in behandeling nemen van klachten, alle klachten die bij de ADB's in het land zijn ingediend gebundeld. Vervolgens heeft het meldpunt de Officier van Justitie verzocht te toetsen of de uitlatingen strafbaar zijn. Op 23 april 2003 berichtte het Openbaar Ministerie dat, hoewel

⁴⁶ Zie ook de paragraaf over de categorie media en reclame.

⁴⁷ *Publieke Opinie*, in *Racisme in Nederland*. Stand van zaken, 2004, www.lbr.nl.

⁴⁸ A.L.J. Janssens, *Strafbare belediging*, (Proefschrift RU Groningen), Amsterdam: Thela Thesis, 1998.
J.W. Nieuwboer, *Vrijheid van meningsuiting vs. Discriminatieverboden*, www.lbr.nl.

geconstateerd kan worden dat mevrouw Hirsi Ali zich kritisch heeft uitgelaten over de islam en daarbij kritiek heeft geleverd op opvattingen en gedragingen van de profeet Mohammed, niet kan worden geconcludeerd dat door de genoemde uitlatingen de waardigheid van moslims als groep wordt miskend. Het Openbaar Ministerie ziet derhalve af van vervolging.

Sport en recreatie

Een gering aantal klachten, 67, had betrekking op het terrein sport en recreatie. Een lichte daling ten opzichte van 2002, toen het er 77 waren. Klachten op dit maatschappelijk terrein kunnen betrekking hebben op het handelen, of nalaten van handelen, van instanties en organisaties op het gebied van sport en recreatie, zoals sportverenigingen, hobbyclubs, zwembaden, campings, tuinverenigingen en pretparken.

Hoewel de media regelmatig berichten over met name supporters van voetbalverenigingen die zich discriminerend uitlaten in en rond voetbalstadions, worden dergelijke incidenten slechts in geringe mate gemeld bij ADB's.

Overige maatschappelijke terreinen

Onder de categorie anders/niet van toepassing worden zaken geregistreerd die geen betrekking hebben op een specifiek maatschappelijk terrein. Deze klachten kunnen onder meer betrekking hebben op incidenten op straat met een onbekende dader, bekladdingen en plakacties, ongerichte verspreiding van schriftelijk materiaal, activiteiten van extreemrechtse personen en organisaties, scheldtelefoontjes of discriminerende e-mailberichten.

Verschillen in klachten binnen en buiten de vier grote steden

Zijn er verschillen in de terreinen waarop discriminatie plaatsvindt tussen de vier grootste steden en de rest van het land wanneer een vergelijking wordt gemaakt voor de maatschappelijke terreinen waarop mensen zich gediscrimineerd voelen?

In tabel 9 zijn de klachten per maatschappelijk terrein weergegeven, waarbij onderscheid is gemaakt tussen de ADB's in de vier grote steden en de overige ADB's. Er zijn enkele opmerkelijke verschillen. Zo is het aantal klachten over discriminatie op de arbeidsmarkt in de vier grote steden relatief groot.⁴⁹

Tabel 9 Klachten naar maatschappelijk terrein in 2003, uitgesplitst naar ADB's in de vier grote steden en overige ADB's

	arbeidsmarkt	buurt / wijk	collectieve voorzieningen	commerciële dienstverlening	horeca / amusement	huisvesting	media en reclame	onderwijs	politie / vreemdelingendienst / openbaar ministerie	privé-sfeer	publieke / politieke opinie	sport en recreatie	anders / n.v.t.	totaal
vier grote steden	321	201	143	135	71	46	63	75	127	18	81	14	119	1414
in %	22,7	14,2	10,1	9,5	5,0	3,3	4,5	5,3	9,0	1,3	5,7	1,0	8,4	100,0
overig	313	518	172	146	164	66	79	148	106	75	169	53	166	2175
in %	14,4	23,8	7,9	6,7	7,5	3,0	3,6	6,8	4,9	3,4	7,8	2,4	7,6	100,0

⁴⁹ Ook in de jaren 2001 en 2002 bestond er een dergelijk verschil.

Verschillen tussen de ADB's zijn er ook met betrekking tot het terrein van de buurt of wijk. Het is opvallend dat het aantal klachten over discriminatie in de buurt of wijk in de vier grote steden geringer is dan daarbuiten. Blijkbaar zijn er in de vier grote steden relatief minder klachten over conflicten tussen buurtbewoners of acties gericht tegen de komst of aanwezigheid van bepaalde individuen, groepen of organisaties in de buurt.⁵⁰ Tot slot is het opvallend dat er in 2003 bij ADB's in de vier grote steden procentueel bijna tweemaal zoveel klachten ingediend werden over 'de politie, het Openbaar Ministerie en de vreemdelingendienst' dan bij de overige ADB's. Ook in voorgaande jaren werden er in de vier grote steden relatief meer klachten hierover geregistreerd, maar het verschil tussen de ADB's in en buiten de vier grote steden met betrekking tot het percentage klachten over 'politie, Openbaar Ministerie en vreemdelingendienst' was in de voorgaande jaren kleiner dan in 2003.

⁵⁰ Het aantal klachten over discriminatie in de buurt of wijk was ook in 2001 en 2002 relatief geringer bij de ADB's in de vier grote steden.

7 Afkomst

7.1 Aantal klachten per etnische groep

Om inzicht te krijgen in de diversiteit van de personen die zich tot een ADB wenden wordt de afkomst van de persoon die een klacht indient genoteerd. Zodoende kan de vraag beantwoord worden of specifieke groepen vaker melden dat ze discriminatie ondervinden. Uitgangspunt bij het registreren van de afkomst van de klachtmelder is de afkomst die de melder van de klacht zelf aangeeft.⁵¹

In tabel 10 is voor tien bevolkingsgroepen het aantal klachten weergegeven dat in 2003 bij de verschillende ADB's werd ingediend. Voor 28,6% van de klachten valt de afkomst van het de melder in de categorie 'niet bekend, niet van toepassing, overig'. Het gaat in deze categorie met name om klachten die geen individuele melders of slachtoffers kennen, zoals mediaberichten of klachten van organisaties of instellingen. Onderaan in tabel 10 is het aantal klachten per bevolkingsgroep uitgedrukt in het percentage van het totaal aantal klachten, maar ook in het percentage van het aantal klachten waarbij de afkomst bekend is.

Het grootste aantal klachten over discriminatie, ruim eenderde van alle klachten, is afkomstig van autochtone Nederlanders. Het gaat hier vooral om klachten op grond van geslacht, seksuele gerichtheid, handicap, leeftijd en antisemitisme.⁵²

Het aantal Marokkaanse melders van klachten is -net als in de voorgaande Kerncijfersrapportage- opvallend groot. Bij 18,1% van alle klachten waarbij de afkomst van de melder bekend is, gaat het om Marokkaanse afkomst. Als we het percentage klachten per etnische groep relateren aan de omvang van de bevolkingsgroep in Nederland, dan constateren we dat Marokkanen in vergelijking met Turken, Surinamers en Antillianen, ongeveer tweemaal zo vaak als melder van discriminatie bij de ADB's geregistreerd staan.⁵³ Het relatief grote aantal klachten onder Marokkanen kan wellicht een gevolg zijn van de negatieve beeldvorming over Marokkanen, met name gebaseerd op het gedrag van Marokkaanse jongeren. Daarnaast kunnen verschillen in (geregistreerd) slachtofferschap tussen etnische groepen te maken hebben met verschillen in meldingsbereidheid en gepercipieerde discriminatie. Uit onderzoek van het SCP blijkt dat Marokkanen iets vaker dan Turken en Surinamers van mening zijn dat zij in Nederland 'vaak of zeer vaak' als groep dan wel persoonlijk gediscrimineerd worden door autochtone Nederlanders, maar deze verschillen zijn gering. Bovendien is deze gepercipieerde discriminatie onder Antillianen nog sterker aanwezig dan onder Marokkanen.⁵⁴

Ten opzichte van 2002 zijn er weinig veranderingen opgetreden in het relatieve aantal klachten per etnische groep. Het aantal klachten waarbij de melder van de klacht een autochtone Nederlander is, is -uitgedrukt als percentage van alle klachten waarbij afkomst bekend is- ongeveer gelijk gebleven. In 2002 betrof dit 35,5%, in 2003 35,1% van alle

⁵¹ Er wordt dus geen gebruik gemaakt van objectieve criteria zoals nationaliteit of geboorteland.

⁵² Door de wijze waarop gegevens aangeleverd worden is het vooralsnog niet mogelijk om de afkomst van melders van klachten uit te splitsen voor elke discriminatiegrond. In de volgende paragraaf zal ingegaan worden op het aantal klachten dat door autochtonen wordt ingediend over discriminatie op grond van huidskleur, afkomst of ras of godsdienst.

⁵³ Het percentage eerste en tweede generatie allochtonen uit Marokko was op 1 januari 2003 1,8% van de totale bevolking. Voor Turken, Surinamers en Antillianen was dit respectievelijk 2,1%, 2,0% en 0,8% van de totale bevolking (Bron: CBS, StatLine).

⁵⁴ Van de in 2002 ondervraagde Antillianen gaf 7,9% aan dat zij 'vaak of zeer vaak' persoonlijk discriminatie hebben ervaren. Van de ondervraagde Marokkanen, Surinamers en Turken was dit respectievelijk 6,5%, 5,1% en 4,5%. Het percentage dat van mening was dat hun eigen groep in Nederland 'vaak of zeer vaak' gediscrimineerd wordt, bedroeg onder Antillianen 24,5% en onder Marokkanen, Surinamers en Turken respectievelijk 22,1%, 14,2% en 12,6% (J. Dagevos, M. Gijsberts, & C. van Praag, *Rapportage Minderheden 2003*, Den Haag: SCP, p. 380).

klachten.⁵⁵ Het percentage klachten waarbij Turken discriminatie ervaren is toegenomen van 9,5% in 2002 naar 11,6% in 2003. Het percentage Marokkaanse melders is licht toegenomen, van 17,2% naar 18,1%.

Tabel 10 Afkomst melder van een klacht over discriminatie

Plaats / Regio	Turks	Marokkaans	Surinaams	Antilliaans	Moluks	Nederlands	Overig Europa	Overig Afrika	Overig Amerika	Overig Azië	Onbekend / n.v.t / overig	Totaal
Amersfoort	2	4	1	6		13	10	9		4	8	57
Amsterdam	22	61	57	13		171	19	26	11	25	67	472
Apeldoorn	5	5	2	1		22	3		2	9	18	67
Den Bosch	5	10	2	1		9	2	6	1	12	165 ²	213
Dordrecht	21	11		3		24		6	1	12	8	86
Ede	14	10	1		1	9		1	1	3	33	73
Eindhoven	5	25	5	6		18		19	1	10	5	94
Flevoland	3	5	10	3		28		6	3	4	8	70
Friesland	2	2	8	1		42		16		6	38	115
Gooi en Vechtstreek	9	19		2		17				7	3	57
Gouda		3				10					5	18
Haaglanden	16	45	34	8		66	9	36	5	31	129	379
Haarlem	10	7	3			63		4	3	6	73	169
Leiden	2	14		1		7	6	3		2	62	97
Noord- en Midden- Limburg		4	1	1		18	4	4		1	3	36
Noord-Holland Noord	18	18	13	5		69	14	8	2	13	14	174
Nijmegen	13	10	3	4	2	28	9	7	2	5		83
Overijssel	20	3	1	4		34		8	2	2	82	156
Purmerend		1	4	1		7		1		2	11	27
Rotterdam	38	52	40	20	2	62	20	23	1	20	145	423
Tiel	5	7				3			1	1	9	26
Tilburg	5	22	6	5		21	9	6		3		64
Utrecht	10	26	10	2		49	7	12		4	20	140
Veenendaal	37	50	1			9		8		3	8	116
West-Brabant	10	23	4	2		26	1	6	1	4	15	92
Zaanstreek												
Waterland	12	4	4			23		2		2	34	81
Zeeland						10	1	3	1	6	17	38
Totaal	284	441	210	89	5	858	114	220	38	197	980	3423 ¹
in % van totaal aantal klachten	8,3	12,9	6,1	2,6	0,1	25,1	3,3	6,4	1,1	5,8	28,6	100,0
in % van aantal klachten waarbij afkomst bekend is	11,6	18,1	8,6	3,6	0,2	35,1	4,7	9,0	1,6	8,1		

¹Voor Heerlen, Maastricht en Sittard zijn geen gegevens voorhanden.

²Het betreft hier veelal racistische graffiti.

⁵⁵ In de vorige rapportage was voor het jaar 2002 per abuis een verkeerd percentage weergegeven.

7.2 Verschillen tussen autochtonen en allochtonen in discriminatiegrond

Het lijkt aannemelijk om te veronderstellen dat klachten over discriminatie op basis van huidskleur, afkomst of ras vooral afkomstig zijn van allochtonen. Toch zouden ook autochtone Nederlanders dergelijke discriminatie kunnen ervaren, bijvoorbeeld als reactie op positief actie beleid op de arbeidsmarkt, de toewijzing van woningen aan asielzoekers, of in conflicten met allochtone buurtbewoners.

Als gevolg van de verkleuring van de Nederlandse samenleving en het belangrijker worden van andere religies kunnen autochtone Nederlanders in bepaalde contexten -denk aan de binnensteden van Rotterdam en Den Haag- ver in de minderheid zijn en soms ervaren dat ze worden gediscrimineerd op grond van hun huidskleur of hun religie. Zo zijn er klachten geweest van autochtone Nederlanders die meer moesten betalen in een Chinese winkel dan de Chinese klanten.

Door de wijze waarop ADB's hun gegevens aanleveren aan de Landelijke Vereniging van ADB's was het voorheen niet mogelijk om de verschillende discriminatiegronden te koppelen aan de afkomst van degene die een klacht indient. Om dit te veranderen is dit jaar voor het eerst aan de ADB's gevraagd om een onderscheid te maken tussen allochtonen en autochtonen met betrekking tot klachten over discriminatie op grond van huidskleur, afkomst of ras en discriminatie op grond van godsdienst. Echter niet alle bureaus konden deze gegevens aanleveren. Daarnaast is, zoals al eerder vermeld, van een aantal klachten de afkomst van de melder onbekend of niet van toepassing (bijvoorbeeld omdat er geen individueel slachtoffer was). Om deze redenen is het slechts mogelijk om voor 1143 van de in totaal 2183 klachten over discriminatie naar huidskleur, afkomst of ras na te gaan of deze door een autochtoon of allochtoon werden ingediend. De resultaten zijn weergegeven in tabel 11.

Het overgrote deel (87,7%) van de klachten over discriminatie op grond van huidskleur, afkomst of ras werd door allochtonen ingediend. Een cijfer dat niet veel mensen zal verbazen. Toch blijken ook onder autochtone Nederlanders gevoelens van discriminatie op grond van huidskleur, afkomst of ras te leven. Er werden 141 klachten ingediend door autochtone Nederlanders die discriminatie op grond van hun huidskleur, afkomst of ras ervaren.

Ondanks het feit dat er niet veel van dit soort klachten binnenkomt, is het van principiële belang deze vorm van discriminatie -door sommigen aangeduid als 'omgekeerde of nieuwe discriminatie'- te onderkennen. Discriminatie is een universeel verschijnsel en binnen elke bevolkingsgroep kan het voorkomen dat individuen het gelijkheidsbeginsel schenden of zelfs principiële afwijzen. Het is van belang hierop opmerkzaam te zijn, dit mee te nemen in de voorlichting van ADB's en 'omgekeerde of nieuwe discriminatie' net als andere vormen van discriminatie te bestrijden.

Tabel 11 *Verschillen tussen autochtonen en allochtonen in klachten over discriminatie op basis van huidskleur, afkomst of ras en godsdienst*

Afkomst	totaal aantal klachten over discriminatie ¹		klachten over discriminatie op basis van huidskleur, afkomst of ras ²		klachten over discriminatie op basis van godsdienst ²	
Allochtoon	1585	64,9 %	1002	87,7%	136	87,7%
Autochtoon	858	35,1 %	141	12,3%	19	12,3%
totaal	2443	100,0 %	1143	100,0%	155	100,0%

¹ Klachten en meldingen waarbij de afkomst van degene die zich tot het ADB wendde bekend is.

² Deze gegevens zijn slechts beschikbaar voor een beperkt deel van de betreffende discriminatieklachten.

Klachten over discriminatie op basis van 'godsdienst' laten een zelfde beeld zien. Het merendeel van de klachten is afkomstig van allochtonen. Slechts 19 klachten werden ingediend door autochtone Nederlanders. Uit tabel 11 is indirect ook af te leiden dat het overgrote deel van de klachten van allochtonen betrekking heeft op discriminatie op grond van huidskleur, afkomst, ras of godsdienst, terwijl autochtone Nederlanders daarentegen veel vaker een klacht indienen over discriminatie op basis van andere gronden.

7.3 Verschillen tussen autochtonen en allochtonen naar maatschappelijk terrein van discriminatie

Dit jaar zijn voor het eerst gegevens beschikbaar waarbij de afkomst van de melder is afgezet tegen de maatschappelijke terreinen waarop de discriminatieklacht betrekking heeft. Deze gegevens zijn echter alleen beschikbaar voor de ADB's in de vier grote steden. In tabel 12 is per bevolkingsgroep het aantal klachten op een specifiek maatschappelijk terrein weergegeven, uitgedrukt als percentage van het totaal aantal klachten dat de betreffende bevolkingsgroep indiende. Bevolkingsgroepen waaruit slechts een gering aantal klachten afkomstig waren zijn hierbij samengenomen in de afkomstcategorie 'anders'.

Tabel 12 *Percentage klachten in de vier grote steden per etnische groep uitgesplitst naar maatschappelijk terrein*

	arbeidsmarkt	buurt / wijk	collectieve voorzieningen	commerciële dienstverlening	horeca / amusement	huisvesting	media en reclame	onderwijs	politie / vreemdelingendienst / openbaar ministerie	privé-sfeer	publieke / politieke opinie	sport en recreatie	anders / n.v.t.	totaal ¹
Turks	27%	13%	13%	9%	4%	2%	1%	9%	16%	0%	5%	0%	1%	100%
Marokkaans	29%	11%	16%	6%	5%	4%	2%	6%	14%	1%	4%	0%	2%	100%
Surinaams	31%	19%	6%	8%	5%	4%	2%	8%	12%	1%	1%	1%	2%	100%
Antilliaans	30%	9%	14%	12%	7%	2%	0%	5%	14%	2%	2%	0%	2%	100%
Nederlands	19%	23%	9%	12%	4%	4%	3%	4%	3%	2%	7%	2%	9%	100%
Overig Europa	26%	15%	9%	13%	6%	6%	0%	7%	11%	2%	4%	0%	4%	100%
Overig Afrika	28%	5%	14%	12%	4%	3%	0%	2%	23%	4%	1%	2%	2%	100%
Azië	26%	20%	8%	11%	8%	4%	1%	6%	15%	1%	0%	0%	0%	100%
Anders	10%	13%	3%	6%	0%	0%	0%	3%	5%	0%	0%	0%	60%	100%
Onbekend / n.v.t.	16%	9%	9%	10%	7%	2%	9%	4%	4%	1%	7%	2%	19%	100%
Totaal	311	201	133	134	68	43	44	70	127	17	62	15	132	1357
in %	23%	15%	10%	10%	5%	3%	3%	5%	9%	1%	5%	1%	10%	100%

¹ Cursief gedrukte getallen zijn de absolute aantallen klachten.

Uit tabel 12 blijkt dat klachten die door allochtonen worden ingediend vaker betrekking hebben op discriminatie op de arbeidsmarkt dan klachten die door autochtonen worden ingediend. Van de klachten die in de vier grote steden door Turken, Marokkanen, Surinamers of Antillianen worden ingediend, heeft 27 tot 31% betrekking op discriminatie op de arbeidsmarkt, terwijl dit voor autochtone Nederlanders slechts 19% van alle klachten betreft. Ook onder de andere allochtone groepen is het aandeel klachten over discriminatie op de arbeidsmarkt groot. De verschillen in discriminatieklachten geven aan dat etnische minderheden op de arbeidsmarkt meer beperkingen en uitsluiting ervaren.

Ook bij discriminatie met betrekking tot collectieve voorzieningen zien we vaak (met uitzondering van Surinamers) een groter aandeel klachten onder etnische minderheidsgroepen dan onder autochtone Nederlanders.

Terwijl onder etnische minderheden klachten over discriminatie op de arbeidsmarkt de grootste categorie klachten vormen, zien we dat de grootste categorie klachten van autochtone Nederlanders voortkomen uit de situatie in de buurt of wijk. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om burenruzies.

Het aandeel klachten over discriminatie bij de politie, het Openbaar Ministerie en de vreemdelingendienst is onder de meeste etnische minderheden vier tot vijf maal zo groot als onder autochtone Nederlanders. In de categorie van afkomst '(overig) Afrika' is het aandeel van deze klachten bijna acht maal zo hoog. Dit verschil tussen autochtonen en allochtonen wordt natuurlijk deels veroorzaakt doordat in deze categorie ook de klachten over de vreemdelingendienst zijn opgenomen. Helaas is in deze rapportage geen aparte becijfering mogelijk van klachten over discriminatie bij de vreemdelingendienst, de politie, het Openbaar Ministerie of de Koninklijke Marechaussee.

Voorbeeldzaak - spanningen tussen jongeren

Een school in het midden van het land benaderde een ADB voor advies. Een jongen van Marokkaanse afkomst in de derde klas van de school voelde zich gepest en gediscrimineerd door een groep Nederlandse jongens. Escalatie dreigde. Het ADB voerde vervolgens op de school gesprekken met de Marokkaanse jongen, de Nederlandse jongens en de schoolleiding. Uit de gesprekken bleek dat er een nog grotere groep jongeren bij betrokken was en dat er van beide kanten provocerend werd opgetreden.

Afgesproken werd dat hier een einde aan moest komen en dat voorvallen direct aan de afdelingsleider zouden worden gemeld. Verder werd extra surveillance ingesteld op het schoolplein, waar de meeste incidenten plaatsvonden. De afdelingsleider hield de navolgende weken twee keer per week een gesprekje met de betrokken leerlingen, om de vinger aan de pols te houden. Voor de Marokkaanse jongen werd nadere ondersteuning geregeld en de school en het ADB hielden nog enige tijd contact, om de situatie te volgen.

8 Conclusies

Effectieve bestrijding van discriminatie vereist een goede registratie en verwerking van gegevens. Om hieraan bij te dragen registreren de ADB's klachten en meldingen in een voor de lokale en landelijke registratie ontwikkeld databaseprogramma en zijn er afspraken gemaakt over het hanteren van definities, begrippen en classificaties in het registratiesysteem. De resultaten van deze registratie zijn, voor het jaar 2003, vastgelegd in de rapportage *Kerncijfers 2003. Jaaroverzicht discriminatieklachten bij antidiscriminatiebureaus en meldpunten*.

Op basis van Kerncijfers 2003 en vergelijkingen met voorgaande Kerncijfers-rapportages kunnen enkele conclusies getrokken worden over ontwikkelingen rond discriminatie in Nederland. Voorzichtigheid is echter geboden bij de interpretatie van de kerncijfers en ontwikkelingen op de lange termijn. Veranderingen in de jaarcijfers zijn niet alleen het gevolg van de daadwerkelijke toe- of afname van discriminatie, maar zeker ook van veranderingen in de meldingsbereidheid van slachtoffers, veranderingen in het dekkingsgebied van de ADB's en in de wijze van registratie. Het aantal geregistreerde klachten is slechts een indicatie van het daadwerkelijk aantal gevallen van discriminatie in Nederland.

Afname klachten over discriminatie in 2003

Het aantal door ADB's geregistreerde klachten is in 2003 ten opzichte van 2002 gedaald. Het totaal aantal klachten is gedaald (met 8,6%) van 3928 in 2002 naar 3589 in 2003. Wanneer wordt gekeken naar de bureaus die in 2002 én 2003 cijfers konden aanleveren, is in 2003 het aantal geregistreerde klachten afgenomen met 11,7% ten opzichte van 2002. Tussen 1997 en 2001 nam het aantal geregistreerde klachten over discriminatie in Nederland jaarlijks toe. In 2002 was er sprake van een trendbreuk met een geringe daling, van 3%, ten opzichte van 2001. In 2003 heeft deze daling zich in versterkte mate voortgezet. Opvallend is dat de daling in klachten sinds 2001 relatief sterker is in de grote steden. Tussen 2002 en 2003 daalde het aantal klachten in de vier grote steden met 17,9%, terwijl het in de rest van het land een daling betrof van 6,9%.

Sinds ADB's discriminatieklachten registreren, vormt discriminatie op grond van ras, afkomst of huidskleur de grootste categorie klachten. Ook in het jaar 2003 is dit het geval. In 2003 zijn er 2183 klachten bij de ADB's ingediend over (vermeende) discriminatie op grond van ras, afkomst of huidskleur. Dat is een betekenisvolle daling, van 268 klachten, ongeveer 11%, ten opzichte van 2002. De totale daling in het aantal klachten over 2003 wordt met name veroorzaakt door de daling in het aantal klachten op grond van ras, afkomst of huidskleur.

Wanneer gekeken wordt naar de aard van de bij de ADB's ingediende klachten kan de daling van het aantal klachten, en mat name die op grond van ras, afkomst of huidskleur, nader worden geduid. De daling van het totale aantal klachten tussen 2002 en 2003 is vooral het gevolg van de daling van het aantal klachten over 'vijandige bejegening' in de vier grote steden.

Het aantal klachten over 'vijandige bejegening' is ten opzichte van 2002 fors gedaald van 1811 naar 1557 klachten, een daling van 47,9% naar 43,4% van het aantal klachten. Het aantal klachten over 'omstreden behandeling' is daarentegen licht gestegen, van 1532 in 2002 naar 1578 in 2003. Daarmee is ten opzichte van 2002 het percentage omstreden behandeling toegenomen van 40,5% naar 44,0%. In de vier grote steden was er tussen 2002 en 2003 een toename van 558 naar 624 klachten in de categorie omstreden behandeling. Buiten de vier grote steden bleef het aantal meldingen van omstreden behandeling relatief stabiel.

In 2003 werden 270 klachten ingediend over discriminatie op grond van godsdienst. Het aandeel van discriminatie op grond van godsdienst in het totaal aantal klachten neemt de laatste jaren licht toe, van 6,2% in 2001 naar 6,9% in 2002 en 7,5% in 2003. Het merendeel

van de in 2003 ingediende klachten over discriminatie op grond van godsdienst is afkomstig van allochtonen.

Het aantal discriminatieklachten over antisemitisme is in 2003 (139 klachten, 3,9% van het totaal aantal klachten) met 25% afgenomen ten opzichte van 2002 (184 klachten, 4,7% van het totaal). Dat is ook een daling ten opzichte van 2001 (154 klachten over antisemitisme, 4,0 % van alle klachten dat jaar).

Bij de overige discriminatiegronden gaat het per grond om ongeveer drie procent of nog minder van het totaal aantal klachten. De aantallen zijn te gering om er een verstrekkende analyse op los te laten. Gemeld kan wel worden dat, hoewel het totaal aantal klachten in 2003 gedaald is, het aantal klachten over discriminatie op grond van geslacht en handicap toenam.

Maatschappelijke verharding, vijandige bejegening, omstreden behandeling

Omdat de meeste klachten betrekking hebben op discriminatie op grond van huidskleur, ras of afkomst staat de geconstateerde daling van het aantal geregistreerde klachten in contrast met de vaak gesignaleerde verharding van het politiek maatschappelijk klimaat rond de thema's migratie, integratie en de islam. De voor 2003 geconstateerde daling van klachten bij de ADB's lijkt wel overeen te komen met het in de LBR-rapportage *Racisme in Nederland* geschetste beeld dat discriminatie, op grond van afkomst of huidskleur, in Nederland de laatste jaren niet lijkt toe te nemen, ondanks de politieke commotie van de laatste jaren.

Of de Kerncijfers 2003 inderdaad het beeld bevestigen dat discriminatie niet toeneemt, is echter de vraag. Het gaat immers met name om een afname van vijandige bejegening en niet om een afname van omstreden behandeling. Die afname van klachten in de categorie vijandige bejegening wordt nog eens bevestigd door de afname van klachten over uitingen op de terreinen 'media en reclame' en 'publieke en politieke opinie'.

Het blijft ongewis of er voor klachten over vijandige bejegening sprake is van een dalende meldingsbereidheid, in de grote steden, of dat daarentegen deze bevinding geïnterpreteerd mag worden als een signaal van een betere verstandhouding tussen (met name autochtone en allochtone) bevolkingsgroepen in de grote steden.

Wellicht geven de *Kerncijfers 2003* inderdaad een verbetering aan van de behandeling van etnische minderheden in Nederland. De geconstateerde relatief sterke daling van klachten over vijandige bejegening in de grote steden, waar relatief veel etnische minderheden wonen, zou een illustratie kunnen zijn van een positief effect van de grotere mogelijkheden in de grote steden tot het ontstaan van interetnisch contact, hetgeen wederzijds tot meer bekendheid en acceptatie zou kunnen leiden. Dit langetermijneffect zou dan niet beïnvloed worden door de veronderstelde maatschappelijke verharding van de laatste jaren.

Echter, indien de daling van het aantal geregistreerde klachten vooral tot stand is gekomen door een dalende meldingsbereidheid *vanwege* de verharding van het politiek maatschappelijk klimaat, dan kan deze daling ook juist een bewijs zijn van slechtere interetnische verhoudingen. Het licht toenemen van het aantal klachten over omstreden behandeling, met name in de grote steden, is in dit verband zorgelijk te noemen.

Nog enkele opvallende resultaten en verschillen

Het grootste aantal klachten over discriminatie, ruim eenderde van alle klachten, is afkomstig van autochtone Nederlanders. Het gaat hier vooral om klachten op grond van geslacht, seksuele gerichtheid, handicap, leeftijd en antisemitisme.

Het aantal Marokkaanse melders van klachten is, net als in voorgaande jaren, opvallend groot. Bij 18,1% van alle klachten waarbij de afkomst van de melder bekend is, gaat het om Marokkaanse afkomst. Vergeleken met de omvang van de respectievelijke bevolkingsgroepen staan Marokkanen, vergeleken met Turken, Surinamers en Antillianen,

ongeveer tweemaal zo vaak als melder van discriminatie geregistreerd. Ten opzichte van 2002 is het percentage klachten van Marokkanen en Turken licht gestegen.

Het overgrote deel (87,7%) van de klachten over discriminatie op grond van huidskleur, afkomst of ras is door allochtonen ingediend. Toch blijken, met 141 klachten in 2003, ook onder autochtone Nederlanders gevoelens van discriminatie op grond van huidskleur, afkomst of ras te leven.

Net als in eerdere jaren komen klachten over discriminatie op de 'arbeidsmarkt' en in 'buurt of wijk' het meest voor. Wel is het relatieve aandeel van deze twee maatschappelijke terreinen in de loop der tijd veranderd. In de periode 1997-2000 vormde klachten over de 'arbeidsmarkt' de grootste categorie klachten. In 2001 bestreken deze beide categorieën elk 16% van het totaal aantal klachten. In 2002 en 2003 kwamen klachten in de context van buurt of wijk (20% in 2003) echter vaker voor dan klachten op de arbeidsmarkt (17,7% in 2003).

Opvallend is dat het aantal klachten over discriminatie in de buurt of wijk in de vier grote steden geringer is dan daarbuiten. Blijkbaar zijn er in de vier grote steden relatief minder klachten over conflicten tussen buurtbewoners of acties gericht tegen de komst of aanwezigheid van bepaalde individuen, groepen of organisaties in de buurt. In de vier grote steden zijn er procentueel gezien wel bijna tweemaal zoveel klachten ingediend over 'de politie, het Openbaar Ministerie en de vreemdelingendienst' dan bij de overige ADB's. Ook in voorgaande jaren werden er in de vier grote steden relatief meer klachten hierover geregistreerd, maar het verschil tussen de ADB's in en buiten de vier grote steden met betrekking tot het percentage klachten over 'politie, Openbaar Ministerie en vreemdelingendienst' was in de voorgaande jaren kleiner dan in 2003.

Voor de klachten die in de vier grote steden zijn ingediend, is de afkomst van de klachtmelder afgezet tegen de maatschappelijke terreinen waarop de discriminatieklachten betrekking hebben. Daaruit is gebleken dat klachten die door allochtonen worden ingediend vaker betrekking hebben op discriminatie op de arbeidsmarkt dan klachten die door autochtonen worden ingediend. Ook bij discriminatie met betrekking tot collectieve voorzieningen zien we vaak (met uitzondering van Surinamers) een groter aandeel klachten onder etnische minderheidsgroepen dan onder autochtone Nederlanders. Terwijl onder etnische minderheden klachten over discriminatie op de arbeidsmarkt de grootste categorie klachten vormen, zien we dat de grootste categorie klachten van autochtone Nederlanders voortkomen uit de situatie in de buurt of wijk. Het aandeel klachten over discriminatie bij de politie, het Openbaar Ministerie en de vreemdelingendienst is onder de meeste etnische minderheden vier tot vijf maal zo groot als onder autochtone Nederlanders. In de categorie van afkomst '(overig) Afrika' is het aandeel van deze klachten bijna acht maal zo hoog. Dit verschil tussen autochtonen en allochtonen wordt waarschijnlijk deels veroorzaakt doordat in deze categorie ook de klachten over de vreemdelingendienst zijn opgenomen.

Bijlage I

De Landelijke Vereniging van Anti Discriminatie Bureaus en Meldpunten

Vanaf haar oprichting in 1992 zet de Landelijke Vereniging van Anti Discriminatie Bureaus en Meldpunten zich in om de belangen van haar leden inzake de bestrijding van discriminatie op lokaal, regionaal en landelijk niveau te behartigen en de werkzaamheden te professionaliseren.

Naast de jaarlijkse publicatie van de discriminatieklachten van de ADB's en Meldpunten bevordert de LVADB een uniforme werkwijze bij onder meer klachtbehandeling, onderzoek en registratie van klachten door de verschillende bureaus. Verder worden projecten uitgevoerd die voor alle ADB's van belang zijn zoals de in juni 2004 gestarte campagne *Bel Gelijk* waarmee de LVADB het Nederlandse publiek bewust wil maken van het belang van wederzijds respect en begrip. In deze campagne maar ook op andere terreinen wordt in toenemende mate nauw samengewerkt met de landelijke kenniscentra op het terrein van de gelijkebehandelingswetgeving.

In 2003 zijn op voorstel van het Ministerie van Justitie gesprekken gestart met het Landelijk Bureau ter bestrijding van Rassendiscriminatie (LBR) teneinde te onderzoeken of fusie tussen beide organisaties tot de mogelijkheden behoort.

Voorts participeert de LVADB in landelijke netwerken zoals het Nationaal Platform voor overleg en samenwerking tegen Racisme en Discriminatie (NPRD), het Netwerkoverleg van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en het overleg tussen het Landelijk Expertise Centrum Discriminatiezaken (LECD), het Landelijk Bureau Discriminatiezaken bij de politie (LBD) en het LBR.

De LVADB is eveneens vertegenwoordigd in het Europees Netwerk Anti Racisme (ENAR), dat zich ten doel stelt racisme, vreemdelingenhaat, antisemitisme en islamofobie te bestrijden, en gelijke behandeling tussen onderdanen van de EU en zgn. derdelanders te bevorderen.

Bijlage II

Taakomschrijving Anti Discriminatie Bureaus en Meldpunten

Hieronder staan de kerntaken van de ADB's beschreven. Hierbij moet men zich realiseren, dat niet alle ADB's zich volledig in onderstaande beschrijving zullen herkennen, omdat nog steeds redelijk grote verschillen tussen de diverse bureaus bestaan.

De minimale taken die een ADB dient te vervullen, om lid te kunnen zijn van de LVADB, zijn klachtbehandeling en registratie.

Kerntaken

- de behandeling en registratie van klachten over discriminatie
- voorlichting en beïnvloeding van de publieke opinie
- beleidsbeïnvloeding
- verrichten van (lokaal) onderzoek

Klachtbehandeling

De primaire taak van ADB's is klachtbehandeling. Bij de beoordeling of in een klacht sprake is van discriminatie gebruiken de ADB's de Algemene Wet Gelijke Behandeling (AWGB) en de discriminatiebepalingen in het Wetboek van Strafrecht als toetsingskader. Ook kan een beroep worden gedaan op het civiel- en bestuursrecht. Daarnaast wordt gebruik gemaakt van gedragscodes en klachtenregelingen die door bedrijven of brancheorganisaties zijn opgesteld ter voorkoming en bestrijding van discriminatie. Afhankelijk van de aangeklaagde partij kan de klacht worden voorgelegd aan een interne klachtencommissie of een geschillencommissie, bijvoorbeeld de Commissie Gelijke Behandeling (CGB), de Nationale Ombudsman of de Commissie voor de Politieklachten.

Veel conflicten die aan een klacht ten grondslag liggen spelen zich af op de werkvloer. Bij klachtbehandeling wordt gestreefd naar afhandeling op een laag niveau. In ernstige gevallen wordt aangifte gedaan of een advocaat ingeschakeld.

Met klachtbehandeling op een laag niveau wordt bedoeld dat via een gesprek of bemiddeling het conflict wordt opgelost. Geregeld komt het voor dat een werknemer bij zijn werkgever geen gehoor vindt. Het indienen van een klacht bij een ADB heeft dan als voordeel dat werkgevers de klacht serieus behandelen.

Klachten worden bij voorkeur schriftelijk ingediend. Daarbij wordt verwezen naar relevante wetgeving en jurisprudentie. Voor een objectieve beoordeling passen de ADB's het principe van hoor en wederhoor toe. Indien de klacht niet door middel van een gesprek of bemiddeling kan worden opgelost, kan een oordeel van de Commissie Gelijke Behandeling worden gevraagd. In principiële kwesties, of in discriminatiezaken waar nog geen jurisprudentie over beschikbaar is, wordt veelal een verzoekschrift bij de CGB ingediend.

De registratie van klachten

Registratie is van belang om op jaarbasis een indicatie te kunnen geven van de omvang van discriminatie in de Nederlandse samenleving. Voor politici en beleidsmakers is de rapportage van belang in verband met het afstemmen van beleid. Een toe- of afname van bepaalde vormen van discriminatie kan voor de lokale overheid reden zijn buurtprojecten te starten of de politie in te schakelen. Een toename van discriminatoire incidenten op straat kan leiden tot een grotere alertheid bij de politie. Het signaleren van veelvoorkomende vormen van discriminatie is voor een ADB aanleiding op scholen, met bedrijven of een brancheorganisatie van een bedrijfstak afspraken te maken over het voorkomen en bestrijden van discriminatie.

Voorlichting en beïnvloeding publieke opinie

ADB's geven voorlichting, advies en informatie, zowel aan individuen (studenten, journalisten, onderzoekers, etc.) als aan groepen. Regelmatig wordt voorlichting gegeven aan intermediaire kaders (docenten, politie, consultants van Centra voor Werk en Inkomen, medewerkers van woningbouwverenigingen) die de informatie op hun beurt doorgeven en verspreiden op hun eigen werkterrein. De ADB's spelen een belangrijke rol op het gebied van deskundigheidsbevordering en leveren ideeën en materiaal voor bewustwording en preventie.

Beleidsbeïnvloeding

Door middel van beleidsbeïnvloeding wordt discriminatie op structureel niveau tegengegaan. Naast beleidsbeïnvloeding die rechtstreeks voortvloeit uit de klachtbehandeling, geven ADB's gevraagd en ongevraagd advies aan overheden, bedrijven en instellingen over het voorkomen en bestrijden van discriminatie.

Het gaat hierbij onder meer om advies bij het opstellen en de implementatie van antidiscriminatiebeleid en gedragscodes in specifieke sectoren, zoals horeca, volkshuisvesting, politie, maatschappelijke dienstverlening en sport.

Beleidsbeïnvloeding vindt plaats in de vorm van projecten, rapporten, deelname aan overleg- of adviesstructuren en samenwerkingsverbanden of door het organiseren van trainingen en workshops.

Verrichten van (lokaal) onderzoek

Zowel op basis van eigen waarneming, die voortvloeit uit analyses van klachten, als op verzoek van derden kunnen ADB's onderzoek doen naar specifieke aspecten van discriminatie. Als klachten duiden op een bepaald patroon van discriminatie zal het ADB het initiatief nemen voor overleg met daarvoor verantwoordelijke of betrokken partijen. Bij discriminatie rondom uitgaansgelegenheden wordt overleg gevoerd met horeca ondernemers, bij burenc conflicten met een discriminatoir karakter wordt de wijkagent benaderd. Bij discriminatie op de arbeidsmarkt wordt overleg gevoerd met werkgevers of intermediairs. Afspraken over het voorkomen en bestrijden van discriminatie kunnen schriftelijk worden vastgelegd in een convenant of een gedragscode.

Bijlage III

Adressen Anti Discriminatie Bureaus en Meldpunten

Alkmaar

Anti Discriminatie Bureau **Regio Noord-Holland Noord**
Verdronkenoord 35 A, Postbus 3095, 1801 GB Alkmaar, tel.: 072-515 44 00
info@adbnhn.nl, www.adbnhn.nl

Almere

ADB Flevoland Bureau **Flevoland**(Almere, Zeewolde) - zie ook **Lelystad**
Zoetelaarpassage 27, 1315 AV Almere, tel.: 036-529 76 70
adbflvoland@xs4all.nl, www.adbflvoland.nl

Amersfoort

Anti Discriminatie Bureau Amersfoort
Stadsring 51, 3811 HN Amersfoort, tel.: 033-299 04 83
adb@adb-amersfoort.nl, www.adb-amersfoort.nl

Amsterdam

Stichting Meldpunt Discriminatie Amsterdam
Vijzelstraat 77/1, Postbus 15514, 1001 NA Amsterdam, tel.: 020 638 55 51, fax.: 020 -620 14 01
melddisc@xs4all.nl, www.meldpunt-amsterdam.nl

Apeldoorn

Meldpunt Discriminatie Apeldoorn
Brinklaan 268, Postbus 884, 7311 JD Apeldoorn, tel.: 055-522 55 55 of 055-526 24 22, fax 055-526 24 20
mda@alert-apeldoorn.nl, www.alert-apeldoorn.nl

Assen

ADB Delta Assen
Vaart zz 71, Postbus 701, 9400 AS Assen, tel.: 0592-313 978/318 810, fax 0592-318 334
info@adbdelta.nl, www.adbdelta.nl

Breda

Steunpunt tegen Discriminatie **West-Brabant**
Nieuwe Ginnekenstraat 38c, 4811 NS Breda, tel.: 076-530 91 37, fax 076-530 91 39
std-wb@paletweb.nl, www.paletweb.nl/steunpunt

Delft (zie Haaglanden)

Den Haag (zie Haaglanden)

Dordrecht

Anti Discriminatie Raad Dordrecht (ADRD)
Singel 395, Postbus 1136, 3300 BC Dordrecht, tel.: 078-639 04 29, fax 078-639 04 31
adr@dordt.nl, www.meldpunt-discriminatie.nl

Ede

Anti Discriminatie Bureau Ede
Kerkweg 59, 6713 NC Ede, tel.: 0318-687 208, fax 0318-687 201
adb-ed@planet.nl, www.adbede.nl

Eindhoven

Meldpunt Discriminatie Eindhoven
Don Boscostraat 4, Postbus 6287, 5600 HG Eindhoven, tel.: 040-233 58 12, fax 040-233 58 02
klachtennummer: 06-22 40 75 60
meld.discriminatie@loketw.nl

Enschede

Anti Discriminatie Bureau **Overijssel** (Enschede, Hengelo, Almelo, Deventer, Kampen, Zwolle)
Benninkburg 97-99, 7511 MC Enschede

- locatie Enschede: 053-430 22 99
 - locatie Hengelo: 074-242 48 48
 - locatie Almelo: 0546-852 537
 - locatie Deventer: 0570-641 863
 - locatie Kampen: 038-331 19 78
 - locatie Zwolle: 038-331 19 78
- fax 053-431 76 09, info@adboverijssel.nl, www.adboverijssel.nl

Gooi

Meldpunt Discriminatie **Gooi en Vechtstreek**
Nieuweg 12, 1211 LV Hilversum, tel.: 035-671 67 33
mpdiscriminatie@zonnet.nl, www.mpdiscriminatie.nl

Gouda

Anti Discriminatie Bureau Gouda
Spoorstraat 2, 2806 BZ Gouda, tel.: 0182-594 710, fax 0182-594 752
sociaalraadsliden@stichtingkwadraad.nl

Groningen

Discriminatie Meldpunt Groningen
Stedumermaar 8, Postbus 47, 9700 AA Groningen, tel.: 050-547 47 99, fax 050-313 85 86
s.devaal@rechtshulpnoord.nl

Haaglanden

Bureau Discriminatiezaken
Riviermarkt 2, Postbus 273, 2501 CG Den Haag, tel.: 070-302 86 86, fax 070-365 58 27
Delft 015-214 74 63
Zoetermeer 079-343 27 53
bureau@discriminatiezaken.nl, www.discriminatiezaken.nl

Haarlem

ADB regio Haarlem
Doelstraat 6, Postbus 284, 2000 AG Haarlem, tel.: 023-531 58 42, fax 023-532 35 12
adbhlem@tref.nl, www.adbhaarlem.nl

Heerlen

Anti Discriminatie Bureau Heerlen/Brunssum
Putgraaf 3, 6411 GT Heerlen, tel.: 045-571 85 01, fax 045-574 38 01 (o.v.v. ADBH)
www.bureaudiscriminatiezakenlimburgzuid.nl

's-Hertogenbosch

Basta!
Luybenstraat 21, 5211 BS 's-Hertogenbosch, tel.: 073-691 97 78, fax 073-691 97 79
basta@home.nl, <http://members.home.nl/basta>

Hoogeveen

Meldpunt Hoogeveen - Stichting Welzijnswerk
Het Haagje 119, Postbus 131, 7900 AC Hoogeveen, tel.: 0528-278 855, fax 0528-265 850,
www.welzijnswerk-hoogeveen.nl

Leeuwarden

Anti Discriminatie Bureau **Friesland**
Eewal 56, 8911 GT Leeuwarden, tel.: 058-213 32 33, fax 058-215 77 72,
adbfrylan@hotmail.com, www.adbfriesland.com

Leiden

Meldpunt Discriminatie Leiden
Oude Rijn 44 B/C, 2312 HG Leiden, tel.: 071-512 09 03, fax 071-512 88 02
meldpuntdiscriminatie@hetnet.nl, www.meldpuntdiscriminatie.nl

Lelystad

Anti Discriminatie Bureau **Flevoland** (Lelystad, Dronten, Emmeloord, Urk) - zie ook **Almere**
Sniijdersstraat 127-129, 8223 AA Lelystad, tel.: 0320-233 327, fax 0320-245 290
adbflvland@xs4all.nl, www.adbflvland.nl

Maastricht

Anti Discriminatie Bureau Maastricht
Cortenstraat 4, 6211 HT Maastricht, tel.: 043-325 09 38, fax 043-325 63 92
adbmaastricht@hetnet.nl, www.bureaudiscriminatiezakenlimburgzuid.nl

Meppel

St. Welzijn Meppel, afdeling Meldpunt Discriminatie
Weerdstraat 78, 7941 XH Meppel, tel.: 052-225 27 98
adb@welzijnmeppel.nl

Nijmegen

Anti Discriminatie Bureau Nijmegen en omgeving
De Ruyterstraat 17, 6512 GA Nijmegen, tel.: 024-324 04 00, fax 024-322 48 23
info@adbnijmegen.nl, www.adbnijmegen.nl

Purmerend

Bureau Discriminatiezaken **Zaanstreek/Waterland** - zie ook **Zaandam**
Dubbele Buurt 20, Postbus 35, 1440 AA Purmerend, tel.: 0299-416 642, fax 0299-416 644
info@adbwaterland.nl, www.adbzaanstreek.nl

Rotterdam

RADAR (Rotterdamse Anti Discriminatie Actie Raad)
Grotekerkplein 5, Postbus 1812, 3000 BV Rotterdam, tel. klachten: 010-412 62 12
tel. overig: 010-411 39 11, fax 010-412 84 33
info@radar.nl, www.radar.nl

Sittard

Anti Discriminatie Bureau Sittard
Odasingel 90, Postbus 897, 6130 AW Sittard, tel.: 046-457 57 40, fax 046-457 57 77
adbs@adbs.wanadoo.nl

Tiel

Meldpunt Discriminatie Tiel
p/a Stichting Mozaiek, Ambtmanstraat 10, 4000 AB Tiel, tel.: 0344-611 566, fax 0344-632 016
mdtiel@mozaiektiel.nl, <http://mdtiel.mozaiektiel.nl>

Tilburg

Anti Discriminatie Bureau Tilburg
Willem II straat 3, 5038 BA Tilburg, tel.: 013-543 89 17, fax 013-543 89 18
adbtilburg@home.nl

Utrecht

Bureau Discriminatiezaken Utrecht
Loeff Berchmakerstraat 22-24, Postbus 215, 3500 AE Utrecht, tel.: 030-232 86 66, fax 030-231 43 47
info@bdutrecht.nl, www.bdutrecht.nl

Veenendaal

Anti Discriminatie Bureau Veenendaal
Laan der Techniek 22, gebouw De Rozenbottel 3903 AT Veenendaal, tel/fax.: 0318-512 081
adbveenendaal@hetnet.nl

Venlo/Tegelen

Anti Discriminatie Bureau **Noord- en Midden-Limburg**
Postbus 656, 5900 AR Venlo, bezoekadres: Bongerdstraat 229, 5931 NE, Tegelen,
tel.: 077-326 63 30, fax 077-326 63 39,
info@welkom.nl, www.adb-limburg-noord.nl

Vlissingen

Anti Discriminatiebureau **Zeeland**

Edisonweg 53i, 4382 NV Vlissingen, tel.: 0118-652 065, fax 0118-634 697

adbz@zeelandnet.nl

Zaandam

Bureau Discriminatiezaken **Zaanstreek/Waterland** - zie ook **Purmerend**

Botenmakersstraat 42, Postbus 1121, 1500 AC Zaandam, tel.: 075-612 56 96, fax 075-612 14 96

info@bdzaanstreek.nl, www.bureaudiscriminatiezaken.nl

Zoetermeer (zie Haaglanden)

Internet

Meldpunt Discriminatie Internet (MDI)

Het MDI legt zich er op toe om meldingen van discriminerende uitingen op het Internet op basis van geloof, afkomst, seksuele voorkeur, geslacht, huidskleur en/of leeftijd te beoordelen en zonodig actie te ondernemen.

Het MDI is te bereiken op: www.meldpunt.nl.

Voor meldingen: meldpunt@meldpunt.nl.

Voor overige zaken: buuro@meldpunt.nl

Landelijke Vereniging van ADB's en Meldpunten

De LVADB is de branche-organisatie voor alle Anti Discriminatie Bureaus en Meldpunten in Nederland.

Secretariaat: p/a Postbus 15514, 1001 NA, Amsterdam, tel.: 06-105 19 175, fax: 020-620 14 01

info@lvadb.nl, www.lvadb.nl